

Nsímé Kεcirε ritelé ke Mariki uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmee ní we

Pisoι meγā ye mύsu re Mariki yeε ritelé ntí wói. U kō peε Pōoli ne Piyεε ukεicō le (UPM 12:25). Pē kuu n̄sone p̄isei uú ne Nsímé mmú wólu. Tō kō yē te u Yeesu ró nȳisele yare Uléεcaa Kεp̄ipi (1:1). Méwale ketō-pō, Rōm usóoca wéεse pōo hāa re "Usoi nkó ye mesei Uléεcaa Kεp̄ipi le" (15:39). Ai re r̄iyu kuú la uké yē n̄nya kuu p̄irí pik̄ei pē wap̄isi, amá u kale uké keisi uké kō unfaa kp̄isi uké he uké pisoι ayu lō (10:45). Lē n̄nya ke Mariki uu Yeesu isoi ne unsē tó nȳise yare unkpō isōlú. Uayu metεηni, kai n kp̄isi Kalilee ketē hái ne Yutee-pō ye nȳiselē te Yerusalem-pō kuú ha n kp̄ine kaí ne u sí.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani Uniwole ye Yeesu nsímé riyóo uu kō míni u wole (1:1-11).
2. Kunír̄ilā ye kucesi kóima-i Yeesu peikeε (1:12-13).
3. Yeesu ye sinyárū ne símisi un kō Kalilee-pō mewaisaṅa wap̄isi (1:14-8:26).
4. Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé símisi, un kō up̄ip̄iretiki símisi lē kuu íwe n lenε. Uu kō p̄i maa re p̄iricuruu piké pinfaa kp̄isi piké Yeesu mεcō he (8:27-10:52).
5. Yeesu ye Yerusalem kuyu-i lompō Pisuiifi piwéεse ap̄i pitele u wai (11-13).
6. Yeesu ye íwe meγá lele. Pisuiifi piwéεse ye u tinle re piké u kpu. Pi kunap̄éékōó kecáá u

kariile api kə nhóre nnyine kémee u wai (14-15). Yeesu uu nkpə kémee yisi uu umecire upipiretiki nyíse (16).

Yohani Uniwolə yə Ulééca Nsímé yóólē
(*Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28*)

¹ Nté kai wólaalē lē ke Yeesu Kirisi, Ulééca Kεpipi Nsímé Kεcire nn n kóri. ² Li antepu Esayi ritelé-i wólaalē te:

Né unétumε κεpókpeē waise
uké ncée pó nyóonse.

³ Usoi rinəə yε ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:
Ani Upiima ncee nyóonse,
ani usiceepi tēiise.

⁴ Lē kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoι míni wolε, un pi símisi re: Ani mεfine conse, ani tíyese ké míni nó wolε, Ulééca uu nóanékope nó sárii.

⁵ Yutee ketē pikó nnéi ne Yerusalem pikó nnéi api ukeméε n sónaapə pin piakope yámnente, Yohani uu Yuriteε nkoi kémee míni pi wolε.

⁶ Kuyooyoo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pεε tanaalē un kekónεpampi kehale-i télē. Apááni ne meté kuú pεε le ⁷ un yóólē te: Uyεε né memáá n sónti yε rínanε né fele. Inésoi fi tu re ké ripe ké ukunéeri nηme fénnε. ⁸ Míni ke née ne nó wóle, amá Nfáasone ke uyē uu yé ne nó wolε.

Yohani yε Yeesu míni wolε
(*Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22*)

⁹ Yeesu uu pεε Kalilee kuyu kunyine kapi yε n sée re Nasareti leeri, Yohani uu Yuriteε nkoi kémee míni u wolε. ¹⁰ Ke Yeesu uu mεse ne mεse míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelē, Nfáasone nn ukεcáá

súiri yare tilóǎ. ¹¹ Uu rinóó keyómecaa-pó komti re: Póó Kenépipi lala keciré. Ne pó wéele.

Setani ye Yeesu peikee

¹² Mese ne mese Nfáasone nń ne kucesi kóima-pó Yeesu sí. ¹³ Uu kei n we hái ne siyáa aféena. Kei ke Setani uu u peikee. Icaresée kepáápáá kuu ye n we, piléecaatumé pin ukecáá paílě.

*Yeesu ye pikpintomécpíi pina sée
(Matiyee 4:18-22; Luki 5:1-11)*

¹⁴ Kapi Yohani kukpaniílee n tā memáá, Yeesu uu Kalílee sí uu Uléecaa Nsímé Kécire n yóólě ¹⁵ un símisi re itunye ye tule, Uléecaa iyóopi ye nyahaiméle, ani mefine conse ani Nsímé Kécire ŋmurei.

¹⁶ Ke Yeesu uu Kalílee kupiyé mecáa n tikiłě, uu Simóo ne uuwǎ Antíree yenu pin anyeř fóm pin ne ikpíntomé cpíi. Pi pee pikpíntomécpíi le. ¹⁷ Yeesu uu pee pi maa re: Ani né ritiki, né tíyese ani písoi pee yé né rintiki wéési. ¹⁸ Api mese ne mese pi anyeř sá api u tiki. ¹⁹ Ke Yeesu uu nsé ní nǎjłě, uú ha Sepetee sípipi Yakupu ne uuwǎ Yohani yenu pin pi anyeř nyóonse. ²⁰ Yeesu uu mese ne mese pi séi, api piusaa Sepetee ne pikéikó kúninǎi-i tíye api u tiki.

*Untrihélaa unyine nsímé
(Luki 4:31-37)*

²¹ Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum sí. Yeesu uu mese ne mese kewénteyaa ketúné Pisuifi kuyomeyáhaalee loni uu písoi picélaa kápáá. ²² Pírí ke umecélaa ame keyáa kě písoi pě nnéi pee kutu u n cólě we, likumúné re umecélaa ne isé picélaa mecélaa áme sá. Amá uyě ne pee písoi céésile ne n-yóopinaje. ²³ Kumúné kpe-i, usoi unyine ke aníri

aa m pekési uu Pisuifi kuyomeyáhaalee-i lompə, uu pupei re: ²⁴ N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pə kale re pəké ró náa? Ne pó nyule re Uléécaá ye pó wéele uu iyaa yekei. ²⁵ Yeesu uu kuníri kpě semni uu rinóo ku he re: A kei riséé, aa usoi uye-i lelu. ²⁶ Kuníri kpě aku usoi uyě lémesi aku ukeméé lelu kun pupukee. ²⁷ Ai pinnéi nnóo yipu apí m píseine re: Yoo nní? Icélaa fale inyine ye nyi ne innanə! Mπά aníri kuu rinóo he, áa ye ti rilóo. ²⁸ Mese ne mese Yeesu nsímé nn Kalilee keté nnéi kóónú.

*Yeesu ye pitóikó kulúí pəise
(Matiyee 8:14-17; Luki 4:38-41)*

²⁹ Apí Pisuifi kuyomeyáhaalee-i léeri apí ne Siməo ne Antiree keyə n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilě. ³⁰ Apí Siməo ulóhóni leepə un finu ne kupinətói. Ke Yeesu uu n tuiپə, apí unósi uyě nsímé u wai. ³¹ Yeesu uú nyəsəپə, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupinətói aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáa pái.

³² Metunəlolé-maá, písoi apí ne pitóikó ncəpuri ne pinírihélaa Yeesu leepə. ³³ Kuyu pikó nnéi apí keyə kě tipoo yipu. ³⁴ Yeesu uu písoi meyā itói ncəpuri pəisente, uu kə aníri meyā lakase. Uu tíyese aníri aké rinóo male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu ye Kalilee kuyu kóónulé

³⁵ Kai n weesi, Yeesu uú ne kesine tərəo keyə lelu. Uu iyaa sí uú ha kei umecire keyóme n yáási. ³⁶ Siməo ne upicə apí pəe piwélaa u loni. ³⁷ Kapi u n yé apí u maa re: Písoi nnéi pəe pó wéési. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Təké kelō féé ha, ayu acə-i, li pise

re ké kɔ kei Nléécaasimé símisi, likumúnjé re lɛɛɛ ne né ka. ³⁹ Lɛ kai wa Yeesu uu Kalilee keté nnéí kóónú un Pisuífi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé símisi un aníri lakase.

*Yeesu ye uyó unyinε pɔise
(Matiyee 8:1-4; Luki 5:12-16)*

⁴⁰ Uyó unyinε uu Yeesu lɛɛɛɔ uu ukeyu-i wúla úú ne u téní re: Pɔn n la, pó né wole am funi. ⁴¹ Uicɔ ii Yeesu íwe wai hái, Yeesu uu pɛɛ kunípe saapɔ uu u ca, uu lɛ memáá u maa re: Ne la re a peí. ⁴² Mese ne mese, utisi uyɛ keyó ake tene uu funi. ⁴³ Yeesu uu lɛ memáá u cési uu u lakase ⁴⁴ un u kúrúrúselɛ te: A nísone kutu ricɔ, kape wa unyinε uké mewai mɛ kɔ. Amá a ha uyee ye Úléécaá inyóonse n wa mepócíre nyíse uké yé lɛ kaa n we. Lɛ memáá, aa inyóonse ke Moisi isé ii m pise wai pɔké ne nɔpá úye nyíse re pɔ peí. ⁴⁵ Amá utisi uyɛ uu sí uu lɛ nnéí kai n wa nɔpá yei kéenkee. Lɛ nnya, Yeesu úu ye fe uké umécíre riwúú-i pinyíse rikpá, amá iyaa kuú le, kei ke úka úu n we. Písoi pin nɔpá méye léenti pin ukemee sónaapɔ.

2

*Yeesu ye kékankáláká kenyinε pɔise
(Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)*

¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeesu uu Kaperinawum-i pɛeri. Písoi apí kóm te kényɔ-i kuú we. ² Apí cápínepɔ mání, kénacɔpe áke nkɔpáni ripoo ricuruu-i we. Yeesu un Nsímé Kécíre pí céési. ³ Pinyinε apí ne kékankáláká u weri ke písoi pína apí n topori. ⁴ Amá apí pɔone piké Yeesu ke nyíse, ke písoi apí kulúú n tɔsí nnya. Apí kulee kɔɛ-i ke Yeesu uu n

we piriye, api kupóle kpē kumúnē ke Yeesu uu n nyenu kékankáláká kē cepisepō ne kerisánjáápōré. ⁵ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu kékankáláká maa re: Kenépipi, ne apókópe pō sárei. ⁶ Isé picélaa pinyine pēe kei n tú api pisifa-i túhaane re: ⁷ Yo nnya nmaa ke usoi nkó uu nní lē símisi? Ulééca kuu lámisi. Wóo yé mpí fe uké akópe sárei, Ulééca memáá? ⁸ Yeesu uu pinfasimé cérupō uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ⁹ Ké kékankáláká mí maa re: Ne apókópe pō sárei yee pólú nēe ké ke mí maa re: A yisi aa ripósánjáápōré pílesi, aa sōne yee yé m pólú? ¹⁰ Ne la ké nó céreise re Uoi Kepipi ye ketē kecáá nnae mále keké ne pisoi akópe pi sárei. ¹¹ Uu pēe kékankáláká rinōo pimáa kpá re: Née pō ma, a yisi aa ripósánjáápōré pílesi áá kulu. ¹² Utisi uyē uu mpá úye inipee-i yisi uu mese ne mese urisánjáápōré sákaa uú kulu. Ai pisoi maamáaci wai api Ulééca ríyu waise pin máike re: Ari píkaí mewai mmé mecō yenaalē.

*Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)*

¹³ Ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime-mē m pēle, pisoi kulúí api ukeméé n sónaapō un pi céési. ¹⁴ Kuu n tósu, uu Alifee unmánē Lefi yenu un lampoo keyóó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. Lefi uu yisi uu u tiki. ¹⁵ Ke Yeesu uu Lefi keyō-i iluke n le, u ne pilampooyó meyā ne pikópekóó ne upipiretiki pēe kesé li. PISOI meyā pēe ye u n tikilē. ¹⁶ Ke isé picélaa pēe Pifarisi kulamaasinelee-i ní we api Yeesu n yé un ne pisoi pē mpuri iluke le, api upipiretiki maa re: Yo nnya ke Yeesu ne pilampooyó ne pikópekóó api kesé le? ¹⁷ Yeesu uu pinsímé kóm

uu rinóo pi yósu re: Ai pisoi pɛɛ isare n láarú nnya ke upɔise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. Ai pisoi pɛɛ aseɪ n t́kilē piséi kamí ka, amá pikópekóo nnya kamí ka.

*Yeesu ye anóopahaa nstímé wai
(Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)*

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api anóo pahaalē, pisoi api pɛɛ ha Yeesu pise re: Yo nnya ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api ye anóo paasi, ṕ pikó ápi ye pɛɛ a paasi? ¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nɔ músu re usoi yé pisóonne anyá n wai upisane api pɛɛ anóo m pahaalē? Aaí, mmē nín we. Kumúnjé kpē nnéi ke unósikó uu anyá n wai, ápi anóo paasine. ²⁰ Amá keyáa ye weme kapi yé unósikó pikɛɔpe ní lese. Keyáa kē ken n tu, pi yé anóo paasi.

²¹ Uka úu ye kusánáa fale kepampi ne kusánáa kpure tápisi. Li ye kukpure inme túúnle ai kupóle pérése. ²² Uka úu ye kɔ píta pelē kukónenuj kpure-i súú, lin lē n wa, píta pē ne ye anúj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúj ye méwoo wa. Amá kunúj fale-i kapi ye píta pelē súú.

*Yeesu ye kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)*

²³ Kewénteyaa ketúnjé kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api imúí inyine kecare-i sónɛ. Upipiretiki api pɛɛ ricéetime mɛpipi n kpéeni pin ne tósu. ²⁴ Pifarisi api pɛɛ Yeesu maa re: A ripaí mme-i ke pipópiretiki api ní we. Yo nnya ke pipópiretiki api lē ke irósé ii kewénteyaa ketúnjé n yúlu wai? ²⁵ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani lē ke Tafiti uu n wa keyáa kē

ke nkũ nn u ne upikó m pekesi píkai kéenlee? ²⁶ U Ulééca keyo lonle, uu akpónó kapi Ulééca n yekei takai. Apiyataa yee ye kumúnjé kpe-i Ulééca usina. Irósé kémee, pepe ye Ulééca inyóonse n wa ηmane pe ncee má re piké akpónó nyē takai. Mpa ne lē, Tafiti ne upikó ye a takailē. ²⁷ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ai kewénteyaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsone nnya kapi kewénteyaa wa. ²⁸ Lē nnya ke né Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

3

*Utisi uyee kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)*

¹ Lē memáa, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i peeri. Utisi unyine ye pee kei wele un kunípe kópe má. ² Pepe keyáa kē kei ní we, api kutu n cōlē te Yeesu yé kewénteyaa ketúnjé utisi uyē pōisee? Likumúnjé re kewáaná kapi ye n wéési piké ne Yeesu n tí. ³ Yeesu uu unípekópekó uyē maa re: A yisi, a nyere npra úye uké pō yé. ⁴ Yeesu uu pee pepe nni n nyáni pise re: Iye kai irósé kémee pise? Li pise re táké lisone wa kewénteyaa née likópe kai pise re táké wa má? Li pise re táké usoi nfaa lo née li pise re táké u kpu? Amá api ηmurei piké Yeesu rinóo yosi. ⁵ Yeesu uu pinnéi nyáni, piico ii kuwói u wai hái. Uripoo ari caai, atu kapi m má nnya. Yeesu uu lē memáa u utisi uyē maa re: A kupónípe né ritunáme. Kuu yé kunípe rintunápo, kunípe aku pélu. ⁶ Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pepe Erooti kemúnjé ní tíkilē api mese ne mese cápine piké yé te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoi kulúí ye Yeesu-i sónaapo

⁷ Lē memáá, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipiretiki api Kalilee kupiye ritime sí. Kalilee pikó meyã pæe pæe u tikilē. ⁸ Yutee ne Yerusalem ne Itumee ne Yuritee metéj ne Tiiri ne Sitəo sitē pikó meyã pæe pæe kə ukemee sónaapo. Uliwaiwai kapi n kə ye ne pi sónaapo. ⁹ Yeesu uu pæe upipiretiki maa re piké kúninai kunyine u nyónse, pisoi ápi kape u nyikii nnya. ¹⁰ Ai líka, kuu pisoi m pəisente meyã nnya ke pitóikó tərəo api yónepə, mpa úye un náasi uké u rica. ¹¹ Mpa kumúné kúye-i ke aníri aa u yē, a ye u riwulale, an pupukee re: Pə Ulééca Kəpipi le. ¹² Yeesu uu rinóo a he ne rnanje re: Ani kape tíyese unyine uké céri re née úye.

*Yeesu ye pitumə kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16)*

¹³ Yeesu uu lē memáá riyópe taá uu pisoi pē kuu ní la séi api u tiki. ¹⁴ Uu pisoi kefi ne pité wée. U pi wéele re u ne pē piké n we uké ye kə pi tū piké ne Nléécaasimé rikóónú. ¹⁵ Uu kə rnanje pi he piké ye ne aníri lakase. ¹⁶ Pisoi kefi ne pité pē kuu n lése pæe Siməo ke Yeesu uu rinyíri n he re Piyee, ¹⁷ ne Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani ke Yeesu uu rinyíri n he re Pəwanerekese. Tinyíri tē aseí re ikónə pisenke. ¹⁸ Ne Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kəpipi Yakupu, ne Tatee ne Siməo ye pæe ukuyu pimulé kecáá n təpu, ¹⁹ ne Yutasi Isikariyoti ye Yeesu n tí uu piláaro anipe-i wai.

Yeesu pikó ye piwélaa u ha

²⁰ Lẽ mɛmáá, Yeesu uu kɛ́yɔ-i pɛɛri. PISOI API Kɔ pikálaa u kpá, u nɛ upipiretiki ápi pɛɛ kɛ́yu yɛ piké iluke li. ²¹ Kɛ Yeesu pikó api lɛ n kɔ́, api piwélaa u sí piké nɛ u kui pin músu rɛ li yé u m pansɛɛ.

*Yeesu yɛ pɛpɛɛ ukɛcáá nkópe n símisi rinóo pɛɛɛ
(Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10)*

²² Uléecaa isé picélaa pɛɛ Yerusalem n léeri apí m máikɛɛ rɛ Pelisepule kuu héesi. Api kɔ rɛ aníri uyɔɔpi nnaɲɛ kuu yɛ nɛ aníri lakasɛ. ²³ Yeesu uu pɛɛ pi séi uu kɛnyárū pi maa rɛ: Iye kɛ Setani uu yɛ Setani lakasɛ má? ²⁴ Kuyóɔpiyu kusɛ pISOI pin n tɔpu, kuyóɔpiyu kpɛɛ kpine. ²⁵ Lɛ cire kɛ́yɔ kɛɛ pISOI pin n tɔpu, kɛ́yɔ kɛɛ kpine. ²⁶ In lɛɛ ni, Setani un nɛ uricuruu n tɔpu, pihóɔnɛnɛ pin ukuyɔɔpiyu-i n we, unnaɲɛ ín nɔ́ɲɛ. Amá méwoo knn wainɛ.

²⁷ Uye un n la uké unáɲɛ-naɲɛ kɛyɔ-i lɔ uké ulikó yɔsí, u yɛ unáɲɛ-naɲɛ uyɛ íɲmɛ paasile. Umɛpahaa máá kuu yé fe uu lelɛɛ ukɛyɔ-i ní we nnéi yósu.

²⁸ Asei kam nó símisi, akópe nnéi nɛ alɛ́ yɛ kusárei wele. ²⁹ Amá úye un Nfáasɔnɛ n lámáankɛɛ, akópe nyɛ́ áa kusárei we, atɛnɛciré yɛ nyɛ. Mɛsére kaa yé u m póriilɛ.

³⁰ Kapi Yeesu mí maa rɛ u aníri héesilɛ nnya kuu mmú pi rihaa.

*Yeesu uni nɛ upiwā
(Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21)*

³¹ Yeesu uni nɛ upiwā api pɛɛ hapɔ, api ketahai nyɛɛ, api usoi tumpɔ rɛ piké u séemɛ. ³² Aí nɛ sá pISOI kulúí pin Yeesu kálaalɛ. Api pɛɛ u maa rɛ: A nyɛɛ nké, upóni nɛ pipówá yɛ pɔ wéési. ³³ Yeesu uu rinóo pi yósu rɛ: Wóo unéni? Píye pɛɛ pinéwá? ³⁴ Uu

πρεε lē memáá písoi πρεε nní u n kálaalē wérii uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí. ³⁵ Uye un Uléécaa mela n wai, uye unéwá née unéyēi née unéni.

4

Uluaa kenyárū

(Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Ke Yeesu uu icélaa Kalilee kupiyē ritime-i n kpálē, písoi kulúí api u kálisi ai tósu uu mēse ha kúninōi kecáá tonē. Míni kecáá ke kúninōi kpē aku tósilē, písoi pin meritime nyenu. ² Sinyárū kuú ne icélaa meyā pi céesi. Uu icélaa iyē kémee pi maa re: ³ Ani kutu ricō ani kóm! Utisi unyine yee ilukēpuri pifómē leemē. ⁴ Kuu n fóm, ilukēpuri icō ii ricéetime-i lólu, sinúipi asi i le. ⁵ Icō ii kepare kecáá kei ke ntaai rñ m piye lólu. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mēse ne mēse lelu. ⁶ Ntuñe nn tapu. Ke iníní íi m papisi nnya, mēlei amē kóosi. ⁷ Icō ii sinípeleēpi kepáápáá lóipō. Sinípeleēpi sē asi mēlei hila, áme πρεe apipi toresi. ⁸ Amá ipuri icō ii ketē sōne ne sá, ii lelu ii papisi ii kō apipi toresi, iwéhe icō afetaani, icō kuwóó ne kefi, icō píle. ⁹ Yeesu uu pi maa re: Uye un ukómē uké kō.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céesi?

(Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10)

¹⁰ Ke Yeesu uu lē memáá iyaa n léepō, πεπεε ne u n kólē ne upipiretiki kefi ne pité api u pise re uké sinyárū sē aseí pi símisi. ¹¹ Yeesu uu rinōo pi pēse re: Nō ne Uléécaa iyōopi nsímé mēe m pékaalē picēre masile, amá picō ye nípá yo kómēile yare sinyárū. ¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kō πρεe nyáni.

Pi ye kutu n cōlenle, amá ápi kō pēe kómēi.
Lēlēe rē ápi ye ηmurei piké piisoí conse,
Uléécaā uké piakópe pi sárēi.

*Yeesu ye ulukaa kenyárū aseī lese uu simisi
(Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15)*

¹³ Yeesu uu pēe pi maa rē: Ani kenyárū kē kōo? Nōnsá ke n kō, íye kani yé pēé ne sitórōō nsí nnéí kō má? ¹⁴ Kei ke Yeesu uu pēe kenyárū kē aseī pi lese rē: Li nkpáni yarē nléécaasimé ke utisi uyē uu fóm. ¹⁵ Písoi picō isoi ye ricéetime tē mecō wele. Pin nléécaasimé n kō, Setani uu mēse ne mēse nléécaasimé kapi pikemēe n fō kpóupō. ¹⁶ Keparētē kee we yarē pēpēe nléécaasimé n kō api mēse ne mēse piakij kēmēe n yósu ne mpóonare. ¹⁷ Amá ápi ye úyese nké pikemēe iníní wa. Nn ye pikemēe nánai. Ncōh ní-ye née íwe íye in n ka nléécaasimé nnya, nfatene ní ne pi kpi mēse ne mēse. ¹⁸ Písoi picō ye we yarē ketē kee sinípeleépi m má. Pi ye nléécaasimé kónle, ¹⁹ amá ketē kecáá likó nfasimé ne lílala lee ró n kírāsente ne memá ai nléécaasimé híla, ín ye pēe kerómēe líka yoriye. ²⁰ Písoi picō pin we yarē ketē sone. Pi ye nléécaasimé kónle api n yósu nn pikemēe pelu nn linyine yoriye. Nléécaasimé nn picō kēmēe nkáripí wai, nn picō kēmēe ne kumúhē wai, nn picō kēmēe meyá wai.

*Kéfiráa kenyárū
(Luki 8:16-18)*

²¹ Yeesu uu lē memá pi pise rē: Unyine yee kéfiráa riséle uu kucári ke kipí née uu ukefine metene ke pésu má? Nénte kelō cacá kapi ye ke ritōsi ake pēe m pá úye n kpáiiilē? ²² Lē nnéí lee pēe m pékaalē ai kúyene wai, lē ke m pá úye úu pēe kúyene ní we ai

metéi kέmεε léeri. ²³ Uye un ukómε ukέ kó. ²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá ρε: Ani nómεnécíre tí ne lē nnéi kani n kómει. Kulū kpē kani ye ne mí musí ke Uléécaá uú ne nó músunε. Ticuruu u yé kusá nó rikpá. ²⁵ Likumúnjé ρε uyεε m má kapi ye pípa rikpá amá úye unsá m má, ḿpá nkáripí n-ye kuu má, pi n yósunε.

Ilukεpuri yεε ne iricuruu n le kenyárū

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá ρε: Uléécaá iyóopi ye kó we yare usoi unyine yεε ilukεpuri ukεcαε-i n fó. ²⁷ Lē memáá, ḿpá un kesine née ketúnjé n lóni née un n nyáni, ilukεpuri ye lelule in pelu úu nyu leleε i m peise. ²⁸ Ketē ticuruu keε iluke peise. Kuhére kpeε ye mefoí pi, lē memáá ripipi ari tóresi, ari metóρó pelu. ²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe múlú. Kúkpaα kpeε lē tu.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū

(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)

³⁰ Yo kari yé kó ne Uléécaá iyóopi múnejisene? Kenyárū kéye kari yé ne linsímé wa má? ³¹ Uléécaá iyóopi ye we yare mpuri yuke-yuke nnyine. Kεlukaa-i, mme mee ye ketē nnéi kecáá ipuri kecαpe nsínsá. ³² Amá melukaa-maá, n ye lele nn papisi nn wai kuléε kpeε kecαε-i acó mpiye n fe. Nkuléε yεε ilése kecire wale, sinúipi asi ikεcáá ayámé wapisi.

³³ Sinyárū nsí sicó ke Yeesu uu ye ne ḿpá úye céesi. Pεpεε kutu u n cólē mεkome kuu ye ripái uú ne céési. ³⁴ Uu ye pí kai símisi kúu kenyárū n wa, amá lin u ne upípiretiki ηmane rin-yá, ḿpá yo aseí kuu ye pi lese.

*Yeesu ye meyo piima menyine riséese
(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)*

³⁵ Keyáa kē cire nnyóó, Yeesu uu upipiretiki maa re: Tóké míni kuwélé kucə-mē ha. ³⁶ Api risoiwuí yá, upipiretiki api kúninai kpe-i kuú pɛɛ n tú nɛ n tɛ́ɲlɛ́. Aninai aɔ an kə pikɛyúrí we. ³⁷ Kei ke meyo piima menyine ame pipépe kori ániwalé aa kúninai-i n léeripə míni ame pɛɛ ku n yipu. ³⁸ Kumúɲé kpe-i, Yeesu un kúninai kémɛɛ kɛpirɛ-pə we, un loni, tíyu tin tíyulaa kecáá láalɛ́. Upipiretiki api pɛɛ u yóɲɛɛ api u maa re: Sáa, pə séélenle tóké kpíi? ³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyə cési uu míni maa re: Séé, a niɲesi. Kuyə aku kéu ai niɲesi. ⁴⁰ Yeesu uu lɛ́ memáá upipiretiki pise re: Yo nnya ke iwame ii nó wa? Nən nɛ nfatɛnɛ máa? ⁴¹ Amá ai iwame piima pi wai apí m máikɛnɛ re: Usoi úye kɛcɛre ye nkó kái nɛ kuyə nɛ míni ripéne lin u pakarɛlɛ́?

5

*Yeesu ye untrihélaa pəise
(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)*

¹ Lɛ́ memáá, api Kalilee kupiyɛ tɛ́ɲ api Kerasaa ketɛ́ loni. ² Ke Yeesu uu kúninai-i rincúlame, uú nɛ usoi unyine yeɛ akpíi-mē n léeri sánɛ. Kunírílá kunyine kpeɛ ye utisi uyɛ m pɛkesi. ³ Akpíi-i kuu ye n sói. Usoi uyɛ úu kupahaa we. Mpá akpanii, ápi ye fe piké u paasi. ⁴ Mɛpɛhɛ kulúí kapi ye uana nɛ nweni həpi api uanipe nɛ akpanii paasi, amá u ye ipehe iyɛ nnéí túúnɛ. Úka nnaɲɛ rín pɛɛ tulaalɛ́ nké nɛ utisi uyɛ tí. ⁵ Ketúɲé nɛ kesine kuu ye akpíi-i nɛ akúú kecáá n kəonii un pupukɛɛ, un umɛcɛre itóí wai nɛ aparɛ. ⁶ Uu Yeesu kɛtaə-pə yɛnu uu pɛɛ

wurupə uú ha ukəyu-i wúla ⁷ uu pupəi rə: Uléécaə yəe mǝ́pá yo kəcáá n tǝ́ Kəpipi Yeesu, tó nə mpó nə ní-ye? Nə nə pó ténile, nə Uléécaə rinyiri, kəpə íwə né wa. ⁸ Yeesu yə kunírilā kpě tinóó hə rə kuké utisi uyě kéməe le. Lě nnya kaku lě máikəe. ⁹ Yeesu uu kə ku pise rə: Iye kapi yə pó sée? Aku rinóó u yósu rə: Pi yə né sée rə kulúí, likumúnǝ́ rə tǝ́ kulúí wəle. ¹⁰ Akú nə Yeesu téní rə úu kəpə a lakasə aké kuyu ketǝ rilóó.

¹¹ Kúfǝnlee píima kunyinə yə pəe kei rikúúésaa-i túkurilə. ¹² Aníri aa pée nə Yeesu téní rə: A ncée ró hə tǝ́ké áfǝn nnyé lǝ. ¹³ Yeesu uu ncée hə. Aníri aa utisi uyə-i léeri aa áfǝn loni. Kúfǝnlee kpəe tu yarə áfǝn ákotokú até (2.000). Afǝn nyě nnéí aa wuru áá nə rikúú cəpi áá ha nə mínimaa-i kpúupə. ¹⁴ PISOI pəe pəe a n sėni api wuru apí ha nə nsímé kuyu nə siyupi kóónú. PISOI API sǝ́ piké leleə n wa yě. ¹⁵ API Yeesu-i sǝ́ API utisi uyəe pəe aníri kulúí n héesi yənu un tǝ́ nə ukəyu cáká-cáká un kə lapaalě nǝ́nə, ai iwamə pi wai. ¹⁶ Pě nnéí inipəe-i kai lě n wəpisi API lě kə aníri áá nə utisi uyə-i ní le kəenkəe nə lě kai áfǝn n wa. ¹⁷ API pəe Yeesu suúluse rə uké pikəteni-i le. ¹⁸ Kə Yeesu uu kúninǝ́-i n loni, utisi uyě uu u suúluse rə u yé u ritiki. ¹⁹ Yeesu úu ncée u hə, amá u rinóó u hə rə: A kui aa pipókó leepə. Aa lě kə Upíima uu íwə pó n tǝ́ uu pó wai pi kəenkəe. ²⁰ Utisi uu məsei pələ uú ha nə nsímé mmě kóónú kuwélé kpə-mě kapi yə n sée rə Ayu Kəfi ketě. Pě nnéí pəe yə n kǝ, nnóó kai yə pi yi.

Yeesu yə Yairusi ukpére yukuse uu kə unási unyinə pǝise

(Matiyee 9:18-26; Luki 8:40-56)

21 Lē memáá, Yeesu uú ne kúninɔi míni ritime ricɔ tɛ́j. PISOI kulúí apí kɔ kei lē u n kálaalē. 22 Kei ke Pisuiɔi kuyomεyáhaalee uwéése unyine kapi ye n sée re Yairusi uu Yeesu yē uu uana metene wula. 23 Uú ne Yeesu meyansei tɛni, uu re: Kenékpérepí ye kekɔɔ tula, a kam, aa anípe kekεcáá láa liké ke yoriye áke kape kpu. 24 Yeesu uú ne nsé u péné. PISOI kulúí pin u nyikii pin ne u tikilē.

25 Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ménye ame n foho háí inmē kefi ne ité-me un kei we. 26 Pipóise meyā kuu rika ai u pelu, usiwóó nnéi asi kɔ itói iye-i tene, úu kɔ pee peí. Amá itói in nákiiselē. 27 Kuu nní Yeesu nsímé n kómaalē, uu pee riwúí te-i lomɔɔ uu kɛpire-mē Yeesu ilū ca. 28 Likumúnjé re u ukefa-i pisímé masí re: Mɔá Yeesu ilū ηmane kam fe amí ca, né peí. 29 Kuu lē tinca, ménye mee pee n foho ame mese ne mese nyere, uu pélu. 30 Yeesu uu cérupɔ re unnanje ye pikéi yisile. Uu riwúí tē kecɔpe pansé uu pise re: Wóo inélū tica? 31 Upipiretiki apí rinóo u yósu re: Pɔ nyánile re pISOI ye pɔ nyíkiilē, aa kɔ peé m písei re wóo pɔ ricaa? 32 Yeesu uu uilúké paí uké uyee u rinca yē. 33 Unósi uyē uu pitérii kápáá ne iwame mepehé. U lelee n wa nyule. Uu lē nnya Yeesu ana metene wula uu aseí nnéi u símisi. 34 Amá Yeesu pɔo u maa re: Unékpére, mpófatenε ye pɔ yóriyε. A n ηme ne nkíηniηε ipótói iké tene.

35 Uu kahane nkɔáni nsímé n tene ke pISOI pee Pisuiɔi kuyomεyáhaalee uwéése uyē keyɔ-i n léeri apí maa re: Kεpówá ye nkɔɔ masile. Yo nnya kaa nkɔáni Ucélaa méwoo cónhē? 36 Amá Yeesu úu nkɔáni pianɔo nyē kutu ricɔ, uu kuyómεyáhaalee uwéése maa re: Kεpówuu áke kape to, mpókó yee re

a ne kefa tene. ³⁷ Lē memáá, úu úka ncée he re uké u sarū, insá Piyee ne Yakupu ne Yakupu uwā Yohani. ³⁸ Kapi kuyómeyáhaalee uwéése uyē keyo n tuipō, iwóo ke Yeesu uu kō. PISOI ye pee ikpōtu wóriile pin pupukee. ³⁹ Uu lompo uu pi maa re: Yo nnya kani iwóo likirelē nōn kō tēni? Kekpérepī kē áke kpu amá ke lōnile. ⁴⁰ Api pee Yeesu n sēnnyi. Yeesu uu pee lē memáá pi leseri. U ne kewá kē usaa ne keuni ne upipiretiki pitaani pē kuú pee n tési api kei ke kewá kē aké ní we lompo. ⁴¹ Uu kewá kunipe tini uu ke maa re: Talita kum, lí aseī re kekpérepī, a yisi, nēe rinóo pó he.

⁴² Kekpérepī ake mese ne mese yisi ake nsé kápáá. Anmē kefi ne atē kake ye m má. Kapi mewai mē lē n yé, ai mpá úye nnóo yipu. ⁴³ Yeesu uu lē memáá pi kúrúrusē re ápi kape tíyese unyine uké céri. Uu kō pimáa pi kpá re piké kekpérepī kē iluke he.

6

*Nasarēti pikó ápi Yeesu ne kefa tene
(Matiyee 13:53-58; Luki 4:16-30)*

¹ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kēmee sí, upipiretiki api u tiki. ² Ke kewénteyaa ketúnjé ake n tu, uu Pisui fi kuyómeyáhaalee-i lompo uu pISOI n céesi. Nsímé nn nnóo pISOI píima pē nnéi pee kutu u n cólē yipu. Apí m píseine re: Yei ke nní ye nnéi ai mpíi u léenti má? Mewéésēsōhō méye mpuri kai nkó nní he má? Iye kuú ne mewaisaṅa mmé mpuri wapisi má? ³ In ne Maari kepipi uséréē? Nénte upiwā pee Yakupu ne Yosee ne Yuuti ne Simōo? Ai upiyēi pee nní kerócōpe wee? Nní nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene.

⁴ Yeesu uu pɛɛ rinóɔ pi pɛɛ rɛ: Antepu kuyu cirɛ-i kapi yɛ u lómiise. Umpuri pikó nɛ upiyókó pɛɛ ápi yɛ u waise. ⁵ Yeesu úu lɛ memáá fe uké mewaisaŋa piwai rikpá, insá pitóikó pinyine kecáá kuu anípe rinláa uu pi pɔise. ⁶ Ai Yeesu píri wai kápi nɛ kefa u n tɛnɛ.

*Yeesu yɛ pitumɛ kefi nɛ pité túmɛi
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)*

Lɛ memáá, Yeesu uu ayu aɔ nyɛɛ nɛ kei n kólɛ kɛmɛɛ sɪ uu apisoɪ nléécaasimé céési. ⁷ Uu pɛɛ upipiretiki kefi nɛ pité séi uu pi tum pité pité, uu rínanɛ pi hɛ rɛ piké aníri n lakase. ⁸ Uu rinóɔ pi hɛ rɛ: Ani kapɛ kunaapi memáá líka rimúlú yarɛ ilukɛ néɛ kulóɔ néɛ kɛwóɔ rɛ ncée kani nɛ sɪ. ⁹ Amá uu rɛ: Ani anééri metanɛ mɛɛɛ mɛɛɛ tánti, amá áni kapɛ sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pimáa pi kpá rɛ: Nɔn kɛyɔ kɛye-i n topilɛ, ani kei n tū hái nɛ kumúnjé kpe-i kani kuyu kpɛ n yisine. ¹¹ Pisoɪ pin yei kusáne piyóɔ nó n yɛ néɛ kutu kápi nó ricɔ, nɔn n tósu, ani nóanéna nkonɔ péi. Liké pi nyíɛ rɛ pi Uléécaá nsímé pipakarɛ yɛ. ¹² Pipiretiki pɛ api ncée pɔlɔ api pisoɪ nléécaasimé n símisi pin tee rɛ piké pimɛfine conse. ¹³ Aníri meyā kapi lákase, api pitóikó meyā kecáá mékpɔ kɔɔni itóɪ ii tenɛnɛ.

*Yohani Uniwolɛ nkpɔ
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)*

¹⁴ Lɛ kai wa Yeesu rinyiri ari mǎpá yei kóónú, uyóɔpi Erooti uú nɛ Yeesu nné kóm. Pisoɪ api pɛé n símaankɛɛ rɛ: Yohani Uniwolɛ yɛ pikpɔkpɔ kɛmɛɛ yisilɛ, lɛ nnya kuu nní rínanɛ má un mewaisaŋa wapisi. ¹⁵ Picɔ pin máikɛɛ rɛ Elii lo. Picɔ pó tɛ mekɛɛ

antepuyε kecɔpe use unyine lo. ¹⁶ Amá ke Erooti uu lē n kō, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tíyεε api tólu yεε yisi.

¹⁷ Likumúnjé re Erooti ricurruu yεε rinóo he api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápa. Ai líka nnya ke Erooti uu lē wa. Erooti ye pεε uumaa Filipu unəsi Erootiyati yəsile. ¹⁸ Kai lē n wa, Yohani uu pεε u maa re ái ne risá re uké uumaa unəsi yəsi. ¹⁹ Erootiyati uu lē nnya Yohani ukεfa-i wai uu ncée wéési uké ne u kpu. Amá úu fe. ²⁰ Ke Erooti uú pεε Yohani m pakarelē un kɔ nyu re u aseí tikilenle, uisoí in kɔ kecire we nnya, Erooti úu ye pεε Yohani kecáá kō, un unsímé kutu n cɔlē n ye u ricónje, nǐpá ne lē u kɔ pεε mpikome lalε. ²¹ Amá keyáa sɔne akε Erootiyati leeri. Ke Erooti uu ukεmareyaa anyá n wai, uu lē nnya sóni uu ukuyu pinaje-naje ne písóca piwéése ne Kalilee ketē pisoi kecire sélei. ²² Kei ke Erootiyati ukpére uu kenyánkale-i lompɔ uu yésu ai Erooti ne upisane nnéi larisi. Uyóopi Erooti uu ukpére uyē maa re: A lεlεε ripóo pó n we né we, ké pó li he. ²³ Ai wai uú ha ne wéeri re: Pɔn yo né n we, né pó li he, nǐpá in kenéyóopitē kuwélé, né pó he. ²⁴ Ke ukpére uyē uu kekále-i n léepɔ, uú ha úni pise re: Yo kam yé pise? Uyē uu u pεε re: A Yohani Uniwole riyu pise. ²⁵ Uu mεkεεkeε uyóopi-mē pele uu u maa re: Ne la re a nfáani Yohani Uniwole riyu kecáripí-i né ritəsi. ²⁶ Uyóopi ripɔo ari caai, amá uawéeri ne písáne isei nnya, ái kúyule we. ²⁷ Uu mεεε ne mεεε uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu u kam. Uméré uú ha uriyu tólu kukpaniilee-i. ²⁸ Uu ríyu kεpelente kecáá tósi uú ha ukpére uyē ti múise, ukpére póo úni ri pa. ²⁹ Ke

Yohani pipiretiki api lã n kɔ̃, apí weri api u kpísi apí ha kulesi.

*Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)*

³⁰ Yeesu pitume api Yeesu keyúrí cápine, api lã ne lã kapi n wapisi ne lã kapi písoi n céesi u keenkée. ³¹ Písoi pɛe Yeesu-i n sónaapɔ ne pɛpɛe ukemee n léeri ye kulúí tásile. U ne upipiretiki ápi ye pɛe nkpáni kéyu yɛ piké iluke li. Lã nnya ke Yeesu uu pipiretiki maa re: Tóké iyaa le, kei ke písoi ápi ní we aní ha nkáripí wéntɛ. ³² Api kúninɔi loni piké kei ke úka úu ní we ha. ³³ Písoi meyã api pimetóné yénu api kɔ pi ceru. Ayu nyee ne pi n kólɛ nnéi písoi api ntóó wai api kei kapi n sɪ pi fɔsu.

³⁴ Ke Yeesu uu kúninɔi-i n léeme, uu písoi kulúí yenu ai íwe u wai re pi pɛe we yare isee yeé íi usé m má nnya. Uu mɛse picélaa pi loni ai nánai hái. ³⁵ Ke itunje ii n tene, upipiretiki apí ne u kɔ api uu maa re: Líka ái kelɔ nké-i we. Lã memáá, itunje ye kɔ tenele. ³⁶ A pi maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólɛ kémee liluke-luke lééri. ³⁷ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi he. Api u pise re: Tɔ nkpéni sínle tóké nwóóweni mɛpipi píle píle meté ne akpónó lɔ ari pi pa piké li néé? ³⁸ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Ani ha ripaí. Api píseine api limemáá Yeesu rinóó yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité. ³⁹ Uu pɛe rinóó pi he re piké meyúí péni kecáá awúí awúí pi tonse ⁴⁰ api anái anái túnti, aɔ písoi píle píle, aɔ kuwóó kuwóó. ⁴¹ Uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité iyɛ kpísi, uu keyóme weríí, uu iluke iyɛ kecáá Uléécáa pɔnnese. Uu lã memáá akpónó kpókərine uu upipiretiki pa re piké

pisoi hōone. Uu kō ikpíntomé ité iyē pinnéí hōóne. ⁴² Api pinnéí le api lēpu. ⁴³ Upipiretiki api akpónó ne ikpíntomé kerí cápinente aí anéere kefi ne até yipu. ⁴⁴ Pēpēē iluke iyē n li kēmeē pitisi ye lele ákotokú anupū (5.000).

*Yeesu ye míni kecáá sōne
(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)*

⁴⁵ Yeesu uu lē memáá mese ne mese upipiretiki rinóo he re piké kúninōi lō piké ha rikóitime ricōpō u m mē, Petisayita kuyu kuwéé-mē, uyē uké pēē kumúhē kpe-i pisoi n kúnunse. ⁴⁶ Kuu pisoi rin-yá, uu riyópe taá uké keyóme yáási. ⁴⁷ Kai nnyóó ní wa, kúninōi kun mínimaa kecōpe we. Yeesu pōon umecire ketē mmé we. ⁴⁸ Uu yēnu re kúninōi pitíkíí ye íwe pi waille, likumúhē re mē kapi n sí ke kuyō píima kunyine aku pépuri. Tiweeki kumúhē, uu pikuwélé-mē n sōnepō míni kecáá, un la uké pi rifaau. ⁴⁹ Kapi u n yé un míni kecáá sōne, api músu re kēpirii-pirii kenyine ye ke, api pipupukēē loni. ⁵⁰ Pinnéí pēē meyíkíyiki u yē aí pi tútúíse. Yeesu uu pēē rinóo pi maa re: Iwame íi kape nó wa, né ηmaa lo. ⁵¹ Uu limemáá kúninōi-i pi lēpō, kuyō aku kéu. Aí pírí pi wai háí ⁵² likumúhē re piakin ntake nnya, ápí pēē akpónó mewaisaηa mē kō.

*Yeesu ye Kenesareti ketē kēmeē pitóikó pōise
(Matiyee 14:34-36)*

⁵³ Metéη-maá api Kenesareti ketē tulu, api rikóitime pikuninōi karií. ⁵⁴ Kapi kúninōi-i n léeme, pisoi api mese ne mese Yeesu ceru. ⁵⁵ Api ketē kē nnéí kóónú, ápí ye pin n kō te u yei we, api kei nnéí ne asáηáápōré kēmeē pitóikó u n sōnaapō.

56 Pi ye ḱyaála-i pitóikó nánaisele siyupi ne ayu ne awosoo nyε-i kuu n sónε apí ne u n téni re uké tíyεε pitóikó piké ḿpá uketukanka nnəo rica. U ye p̄ε nnéi p̄εε u rińca p̄aisentele.

7

Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsmé (Matiyee 15:1-9)

¹ *Pifarisi ne *isé picélaa pinyine p̄εε *Yerusalem n léeri api Yeesu kewúipi wai. ² Api upipiretiki pinyine yenu pin iluke le ne anípe k̄perink̄pekóó, ápi pianipe nale yare kai piinyekii ḱεmεε m pise. ³ Ke Pifarisi ne *Pisuifi picə nnéi api meýánsei pikpure inyekii m múílē nnya, pinsá r̄sone n nale, ápi ye li. ⁴ Pin kə kuyáa n leeme, pi ye piinyekii menale m̄ē nalele api kelenε le. Pi ne pimεkpurewai meýā yare nní piheehεεε ne sicárip̄i ne apóri piheεε múílεnε. ⁵ Pifarisi ne isé picélaa api p̄εε u pise re: Yo nnya ke pipópiretiki ápi pirók̄pure inyekii tikilē pin ne anípe k̄perink̄pekóó iluke le? ⁶ Yeesu uu rinóó pi p̄εε re: Asei ke *antepu *Esayi uu mekεε-mε nónnésímé yémme. Nə kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wói re Ulééca yε maa re: Nnóó-i ηmanε ke pisoi mpí api ríyu né waiselē, amá ápi p̄εε pisifa-i ne né kólē.

⁷ Piiyáhaa ye likpárákóó le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kp̄isi pin céesi yare inékó ye nyi.

⁸ Ulééca isé kani kepire ritə ani sisoipipi inyekii m múílē.

⁹ Uú nəń tε: Ani rin̄móópú ani Ulééca isé kepire tə aní ne nóinényékii picélaa ḱeyu mahani. ¹⁰ Ticuruu

*Moisi ye mekee-me maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kō re úye un usáa née úni anóo n wa, li pise re piké liute kpu. ¹¹ Amá nŏ ne ye re: Usoi un usáa née úni m maa re: Lē kuú pēé ní la uké ne u lē Uléécaā hēle, ¹² áni ye liute riyá uké linyine licō piwai usáa née úni rikpá. ¹³ Mēwee mē yee tíyesele ani Uléécaā Nsimé cōkoi ne nŏinényékii isé kani n yekeilē. Mēwai mē mecō kani n wapisi ye kō piyēle.

*Lēle ye usoi mékperinkpe n waise
(Matíyee 15:10-20)*

¹⁴ Yeesu uu limemáá písoi picápinē kpá uu re: Ani nŏnnénéi kutu né ricō ani kóm. ¹⁵ Litahaikó líka ái we lee yé lin usoi kēmeē n lō, ai Uléécaā inipēē-i mékperinkpe u waise, amá lēle usoi kēmeē n léenti lee ye Uléécaā inipēē-i mékperinkpe u waise. [¹⁶ Uye un ukómē uké kō.]

¹⁷ Kē Yeesu uu písoi pē kecōpe n yisi, u ne upiretiki api kēyō loni api kenyárū kē aseī u pise. ¹⁸ Uu rinóo pi pēse re: Nŏ ticuruu áni kō mesōhō máa? Lē nnya, áni nyu re lē nnéi lee usoi kēmeē n léeripō ái yé fe liké Uléécaā inipēē-i mékperinkpe u waisee? ¹⁹ Likumúnjé re ái urikinj kēmeē kai léeripō, amá kuloi-i le, uu kō pēé cukú. Yeesu memaa mee nyíselē te iluke nnéi ye kuluke wele. ²⁰ Uu pimáa pi kpá re lēle usoi kēmeē n léenti lee ye mékperinkpe u waise. ²¹ Liriyíkí re usoi kēfa-i ke simúnjé kópe nfasimé ne iwásá ne piyaa ne písoikō ²² ne ucō unōsi née ucō ula kuwáncō piwai ne memá nnáápí ne rikpákárá ne piyaaluke ne nturi ne inípeē caa-caa ne picō alē ne rikókōri ne píyuwélaa ai léenti. ²³ Nní nnéi, usoi kēfa-i ke nní nnéi ai léenti, lēle ye kō mékperinkpe u waise.

*Kanaa kuyu unəsi unyine nfatene
(Matiyee 15:21-28)*

²⁴ Ke Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-mě sí. Uu kényo kenyine-i tone. Uu la unyine uké u yē. Amá nḡpá ne lē, úu fe uké umecire pesí. ²⁵ Unəsi unyine kewā kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu pēé ha Yeesu keyu-i wúla. ²⁶ Unəsi uyee usáne le, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó le. Uú ne Yeesu téni re uké uukpére kuníri lakase. ²⁷ Yeesu uu pēe u maa re: Ai nyamí te piké siwá iluke kpísi piké sipōpipi risá. ²⁸ Unəsi uu rinóo u pēse re: Mesei ye me Sáa, amá siwá sin piluke m masí, sipōpipi yee lē ke siwá asi keteni-i m póroise híneile asi le. ²⁹ Yeesu uu pēe u maa re: Tipónóo ntí nnya, a n ḡme, kuníri ye upókpére kémee léepole. ³⁰ Kuu kényo n kúí, uu kewá leepo ken ne keripōo finu, kuníri kun tōmpo.

Yeesu ye utusuí yee úu nsone n simisi paise

³¹ Yeesu uu limemáa Tiiri ketē yisi uu Sitōo kuyu cōpu, uu kuwélé kpē kapi ye n sée re Ayu Kefi ketē-mě walá uu Kalilee kupiyē-mě pēle. ³² Api pēé ne utusuí yee úu nsímé n fe nsone Yeesu weri. Apí ne u téni re uké anípe ukecáa rilaa. ³³ Yeesu uú ne iyaa u lelu, uú ne pīsoi ketaa wai uu usinipēpi atu-i u tampo uu rilēmpi kecáa meta u teḡ. ³⁴ Úu lē memáa nfáa tóori uu re: Efaata, liasei re: A tápile. ³⁵ Mese ne mese uatu aa tápile, tilēmpi ari fénne, uu nsímé loni nsone. ³⁶ Yeesu uu lē memáa rinóo pi he re ápi kape tíyese unyine uké kō. Amá nḡpá Yeesu memale méye ke pē api nsímé piyóo ḡmóópúlē. ³⁷ Pírí píima kai meýansei pi wa apí m máikēe re: Lē nnéi kuu n

wa, asaa lo, nípá pitusuí, u ye pi komεisele, uu pē alempi nyεε m pahaalē símaase.

8

*Yeesu ye pisoi ákotokú ana (4.000) kpini
(Matiyee 15:32-39)*

¹ Pisoi kulúí api kɔ kumúnjé kpe-i picápine kpá n̄sɔne ápi kɔ líka má piké li. Yeesu uu upipiretiki séi uu pi maa re: ² Pisoi mpí icɔ ye íwe né wele. Siyáa sítaani ye nsí kapi né tíkilē ápi kɔ líka má piké li. ³ Pimeyã ye ketaa leerile. Lē nnya, nen nkpeni ne nkú mmú pi m maa re piké kúí, pi yé ha nsé pɔɔne. ⁴ Kei ke upipiretiki api rinóɔ u yɔsí re: Yei kari yé pisoi píima mpí nnéí iluke yē kelɔ kóima nké-i? ⁵ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Api rinóɔ yósu re: Aseei. ⁶ Uu limemáá pisoi pē tinóɔ he re piké keteni-i tone, uu akpónó aseei nyē yósu, uu akεcáá Uléεcaa pɔɔnese uu pεε a kpókɔrine uu upipiretiki a pa piké hóɔnente, api pisoi a hɔɔne. ⁷ Pi kɔ pεε ikpíntomé inyine mále. Yeesu uu kɔ iyē kecáá Uléεcaa pɔɔnese uu re piké kɔ iyē hɔɔne. ⁸ Api le api lepu, api iluke pɔɔne-pɔɔne kóɔi anére aseei. ⁹ Pisoi pεε tu yare ákotokú ana (4.000). Kapi ní masí, Yeesu uu pεε re piké kúí. ¹⁰ U ne upipiretiki api mese ne mese kúninɔi loni api Talimanuta ketē sí.

*Pifarisi ye Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa
(Matiyee 16:1-4)*

¹¹ Pifarisi api Yeesu leepɔ ápi ne íkenene u kápáá api pεε ripine u wai re uké nyíse re Uléεcaa kémεε ke unnaŋe nn léeri. ¹² Yeesu uu meyá nfáa tóɔri, uu ukεfa-i maa re yo nnya ke nfáani pisoi mpí api mewaisaŋa piyéne la? Asei kam nó símisi, nfáani

pisoi mpí ápi mewaisaŋa méka yɛnune. ¹³ Uu lɛ memáá kei pi yá uu kúninɔi loni uu rikóitimɛ ricɔ sí.

*Pifarisi ne Erooti nkprónótɔ pite
(Matiyee 16:5-12)*

¹⁴ Upipiretiki ye pɛɛ akprónó keɛcáá paleile. Kuse ŋmanɛ kapi múlɛ kúninɔi-i. ¹⁵ Yeesu uu rinóɔ pi he re: Ani nómenécíre tɛ ŋsɔne ne Pifarisi ne Erooti nkprónótɔ pite. ¹⁶ Pipiretiki ye pimɛɔpɛɛɛre símisi re ápi akprónó má. ¹⁷ Ke Yeesu uu lɛ n céri, uu pi pise re: Yo nnya kani máikɛɛ re áni akprónó má? Ai kahanɛ nó rikpráii néɛ áni kahanɛ n ceri? Nóanétu ye takasileɛ? ¹⁸ Nɔ inípeɛ mále, áni kɔ pɛɛ nyáni, nɔ atu mále áni kɔ pɛɛ kómɛi. Ani léiseɛ? ¹⁹ Kumúŋɛ kpe-i kam akprónó n kprókɔrine am pisoi ákotokú anupũ (5.000) hɔɔne, anére alé kani iluke tɔrɔɔ yíprũ aní ne tómpɔ? Api u maa re anére kefi ne até. ²⁰ Yeesu uu kɔ pi pise re: Kam akprónó aseɛi pisoi ákotokú ana (4.000) n kprókɔrine ní, anére alé kani iluke tɔrɔɔ yí? Api re: Aseɛi. ²¹ Uu pɛɛ pi maa re: Ai kahanɛ nó n hemneɛ?

Yeesu ye Petisayita-pɔ unyíye pɔise

²² Ke Yeesu ne upipiretiki api Petisayita n tu, pisoi apí ne unyíye unyine u leɛpɔ apí ne u tɛni re uké u rica. ²³ Yeesu uu unyíye kunípe tini uu u tɔrɔi uú ne kuyu ilúkɛ sí uu pɛɛ meta inípeɛ-i u wai, uu anípe ukɛcáá láa uu u pise re: Pɔ linyine nyánii? ²⁴ Unyíye uú weríí uu re: Ne pisoi nyánile, amá pi pɛé wele yare aléé, pin sónɛ. ²⁵ Yeesu uu uinipeɛ píca kprá, ke unyíye uu n nyáneɛi tíkí-tíkí, uu pélu uu mpá yo n nyáni cáí-cái. ²⁶ Yeesu uu pɛɛ u maa re uké kúí, amá úu kapɛ kuyu lɔ.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécaá uu wéé
(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)

²⁷ Yeesu ne upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kémee sí. Uu ncée kémee pi pise re: PISOI YE MÁIKEE RE NÉE ÚYE? ²⁸ Pi máikEE re pÓO Yohani yEE míni pISOI ní wole, picO re pÓO Elii, picO re pO antepuyE kecOpe unyine le. ²⁹ Yeesu uu pi pise re: NÓ ni? NÓ mpíi máikEE re NÉE wÓO? PiyEE uu rinÓO u yÓsu re pÓ ke Uléécaá uu mEkEE-me wéE. ³⁰ Yeesu uu pi nyi re ápi kape linka úka símisi.

Yeesu ye unkpO ne umeyise nsmé riyóó
(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)

³¹ Uu mencire picélaa pi kuru re li pise re UsOI Kεpipi keké meyansei íwe li. PisuiFi piwéése ne pεpEE ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa piké ke ημεριye. Li kO pise re piké ke kpu ake kO keyáa táánū tuné yisi. ³² U símisile nšone kpáii. Kei ke PiyEE uu iyaa u sée uu re ái lē kuu yé pEE wa. ³³ Yeesu uú ημεελú uu upipiretiki paí uú ne PiyEE cési re: Setani, a ne ketaa né wa, likumúηé re sipómúηé ási Uléécaá sikó, amá sisoipipi sikó ye si.

³⁴ Yeesu uu pEE lē memáá pISOI ne upipiretiki séi uu pi maa re: Úaye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékOó ya * uu pEE né tiki. ³⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lO, u n fómnilE, amá úye un unfaa n fóm né ne Nsímé Kεcire nnya, liute yEE yé unfaa lO. ³⁶ UsOI kulaa ye kúye in te u ketē nté memá nnéi yé uu pEE kpi. ³⁷ Linyine ye we ke usOI uu yé n héele uké ne unfaa n lO? ³⁸ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásánkaí ne pikOpeKóó mpí

* **8:34** Mat. 10:38

κεσῶρε, Usoi Kepipi yé kə uisei wa, ken píyei m pɛəri
ne keusa meyoopi ne pilécaatumɛ.

9

¹ Uu pimáa pi kpá rɛ: Asei kam nó símisi, pinyine
ye nté wele pɛe yé Uléca a iyɔopi n yé in ne innanɛ
wemɛ api kelenɛ kpíni.

Yeesu ipinɛ ye conse

(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa sikpuulū memáa, Yeesu uu Piyee ne
Yakupu ne Yohani kpisi apí ne riyópe cáca rinyine
taá apí ha kei pimɛcire n we. Uipinɛ ii conse
piinipɛɛ-i. ³ Uilū íí n tɛlu, ii wárara pói-pói, ntómé
mmɛ ńń ncə má keté nké ne kenkinii. ⁴ Kei ke Elii
ne Moisi api pɛe rikpáfúme, pi ne Yeesu pin yói.
⁵ Piyee uu pɛe Yeesu maa rɛ: Sáa, li nyamle rɛ təké
pɛe nté n we. Tə la rɛ təké sicánjípi sitaani kari,ii,
pó kɛsɛ, Moisi kɛsɛ, Elii kɛsɛ. ⁶ Piyee úu nkpráni nyu
mmɛ kuu yé pɛe m male, likumúnɛ rɛ iwame ye u ne
Yeesu pipiretiki tərɔ wale hái. ⁷ Kuhope kunyine
akú weri aku pi hila. Tinó rinyine ari kuhope kpe-
i léeri rɛ: Nkó yee Kenépipi lala, ani kutu ke ríco.
⁸ Mese ne mese api piilúké nnéí páii, amá apí úka
yɛ, Yeesu yee pikékúrí ń we memáa. ⁹ Kapi riyópe n
cépilɛ, Yeesu uu rinó pi he rɛ apí kape tíyese unyine
uké lɛ kapi n yé kə hái ne keyáa kɛ ke Usoi Kepipi
ake yé pikpəkpə-i n yisi. ¹⁰ Apí nsímé mmɛ nyi, amá
apí pimɛcɔpɛcire m píseine rɛ yoo pikpəkpə kémɛɛ
meyise?

¹¹ Lɛ memáa, upipiretiki apí u píse rɛ: Yo nnya ke
isé picélaa apí máikɛ rɛ Elii yee pɛerine liké kelenɛ
keté ketə tu? ¹² Uu pi pɛse rɛ: Mesei ye me rɛ Elii

ye p̄erine kelene uké n̄pá yo nyó̄onse. Yo nnya kai mpíi wólaalē te Usoi K̄epipi ye íwe lenē meýá api k̄eipuri yulu? ¹³ Amá ne la k̄é n̄ó símisi re Elii ye pip̄eeme masile p̄isoí apí ne u wai lē kapi n̄ la yare kai uk̄ecáá n wólaamelē.

*Yeesu ye k̄ewá k̄ē ke kun̄iri aku m̄ pek̄esi p̄oise
(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)*

¹⁴ Kapi pip̄iretiki t̄ar̄o n nyahair̄o, api p̄isoí kulúí yenu pin k̄ewúipi pi wailē, isé picélaa pin ne pi k̄eñene. ¹⁵ Ke p̄isoí api mese ne mese Yeesu n yé, ai pi kaikai, api p̄ee n wúrunk̄eep̄o piké u yáási. ¹⁶ Yeesu uu up̄ip̄iretiki p̄ise re: Yoo mpíi n̄ó ne p̄ē k̄eñenese? ¹⁷ Utisi unyine uu p̄ee riwúí te-i rinó̄o yó̄ori re: Sáa, k̄ep̄oméé karí ne kenépipi ka. Kun̄iri k̄p̄ee ke n l̄o ye nsímé ke p̄ōneselen̄e. ¹⁸ Mpá yei kai ke yisi, ku ye ket̄ē ke tale ake atalalaá léeri, ken an̄i takai, ip̄iñe ii n̄ánu. Amí ne pip̄ó̄piretiki t̄eni re piké kun̄iri k̄p̄ē lakase, amá apí fe. ¹⁹ Yeesu uu rinó̄o pi yó̄su re: Nó n̄faten̄eciré pikó̄ mpuri mmú, itun̄e ilé kam n̄ókeném̄ee pitón̄e k̄p̄áne? Itun̄e ilé kam yé lē ne n̄ó n kahari? Ani ne k̄ewá né kam. ²⁰ Apí ne ke u hap̄o. Ke k̄ewá ake Yeesu n yé, kun̄iri aku kei nní ke lémesi, ake keteni-i lólu aké m̄ pímiise ken atalalaá léeri. ²¹ Yeesu uu keusaa p̄ise re: P̄iyei-me kai ye nní ke wa? Uu rinó̄o yó̄su re: Háí uiwã-me le. ²² M̄ep̄ehē kulúí ke kun̄iri k̄p̄ē aku ye nna ne míni-i ke risá̄p̄o keké ne n kpu nnya. Amá in te p̄ó fe aa linyine wai, a kam aa ró come. A iró̄we ripaí. ²³ Yeesu uu rinó̄o u p̄ese re: In te p̄ó fe né? Uye un ne uk̄efa Uléécaá n t̄ene, úu líka p̄ōnene. ²⁴ M̄ese ne mese, k̄ewá k̄ē usaa

u pupɛi rɛ: Nɛ̃ nɛ kɛfa tɛnɛɛ! Amá a kam a né come, nnéfatenɛ n̄n piyɛ.

²⁵ Kɛ Yeesu uu risoiwuí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni rɛ: Pó kuníri kpɛ̃, póɔ yɛ atusuí usoi n waise aa nsímé u pɔɔnɛsɛ, a kɛwá kɛ-i le, kapɛ píkai kekɛmɛɛ pɛɛpɔ, nɛɛ rinóɔ pó hɛ. ²⁶ Akú lelu kun pupukɛɛ, kun kɔ kɛwá nanɛisɛlɛ̃. Kɛwá aké n we yarɛ kɛ kpulɛ, písoi meyã api waise rɛ kɛ kpulɛ. ²⁷ Amá Yeesu uu kekunipɛ múlú uu kɛ yukusɛ, akɛ yisi akɛ nyɛɛ. ²⁸ Kɛ Yeesu uu lɛ mɛmáá kɛyɔ n lɔ̃, upipirɛtiki api pimpehencirɛ u pise rɛ: Yo nnya kári fe tɔkɛ kuníri nkú lákasɛ? ²⁹ Uu pi maa rɛ: Kɛyóme mɛcirɛ kɛ usoi uu yé yáási uú nɛ kuníri nkú mpuri lakasɛ.

*Yeesu yɛ unkpɔ nɛ umɛyisɛ nsímé kpálɛ
(Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45)*

³⁰ Api kei yisi api Kalilee ketɛ tɛrj. Yeesu úu pɛé la piké kei kuu n̄ we ceri. ³¹ Likumúnjɛ rɛ u yɛ pɛɛ upipirɛtiki céésilɛ uu yɛ pi maa rɛ: Pi Usoi Kɛpipi tininɛ api písoi anipɛ-i kɛ wai piké kɛ kpu. Kɛmɛkpɔ-máá, kɛ yé kɛyáa táánũ tunjɛ nkpɔ kɛmɛɛ yisi. ³² Amá Yeesu pipirɛtiki ápi mɛyɔ mɛ̃ kɔ̃. Iwamɛ íi kɔ̃ n̄murei piké pise.

*Wóo pipirɛtiki kɛcɔpɛ uwéésɛ?
(Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48)*

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kɛyɔ n tu, Yeesu uu pi pise rɛ: Yoo pɛɛ ncée kɛmɛɛ nó kɛnɛnɛsɛ? ³⁴ Amá api sɛé keu. Ai líka nnya, pi pɛɛ ncée kɛmɛɛ kɛnɛnɛ rɛ úyɛ yɛɛ pikɛcɔpɛ uwéésɛ? ³⁵ Yeesu uu pɛé tone, uu upipirɛtiki kɛfi nɛ pité séi uu pi maa rɛ: Uyɛ un n la uké ufoí, li pise rɛ uké nónnɛnɛí utɔrɔɔ

uu nónnénéí ukeikó. ³⁶ Uu kewá kenyine kpísi uu pikewope nyereɛe, uu ke kpísi uu pékérí uu pee pi maa re: ³⁷ Uye un siwá nsí kewope kéye kusáne n yósi né nnya, tinécúruu kuu kusáne yósi, úye un kó kusáne né n yósi, ái rinécúruu kuú yósi, amá uyee né n tumme kuú yósi.

*Uye un kerócaá n kpálē, uyē úu uróláaro
(Luki 9:49-50)*

³⁸ Yohani uu u maa re: Sáa, tó unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnaɛe úu kó pee ró tíkilē. Kúu ró n tíkilē nnya, arí ne u yulu. ³⁹ Amá Yeesu uu rinóó yósu re: Aní kape ne u yē, likumúnjé re úka úu we yee ye rinényíri ne mewaisaɛa n wa uu kei nní cire nnékópe símisi. ⁴⁰ Uye un kerópire n we uyē úu uróláaro. ⁴¹ Kani né Kirisi pikó nnya, úye un kó rinényíri nnya míni nírē-niré nó n he, aseí kam nó símisi, liute úu uihéé paane.

*Akópe pikaase kecáá nsmé
(Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2)*

⁴² Amá úye un siwá see ne nní kefa né n tene kenyine akópe n waise, li kutósi we piké rináipare mule-mule ríhɛme wa apí ripóó u lesi apí mínimaa-i u sápo. ⁴³ In te kupónípe kpee akópe pó waise, a ku riké. Li kutósi we a nfáa yē ne kunípe kerí ne kaa yé anípe keté m má aá ne nna kpóciré kelō loni, kei ke nna rín ye píkai n kpu. ⁴⁴ [Kei ke apapí nyee ye ipiɛe n li áa ye n kpí, kei ke nna rín ye kó n kpu.] ⁴⁵ In te kupóna kpee akópe pó waise, a ku riké, li kutósi we a kúna kuse m má aá ne nfáa yenu ne kaa yé ána keté m má apí ne nna kpóciré kelō kémeɛe pó sápo, kei ke nna rín ye píkai n kpu. ⁴⁶ [Kei ke apapí nyee ye ipiɛe

n li áa ye n kpi, kei ke nna rn ye ka n kpu.] ⁴⁷ In te meponipee mee akope po waise, a me lese aa ketaa-pa fomni. Li kutasi we pake Uleeca iyopi keme lo ne menipee mese ne kaa ye inipee ite m ma api pee nna kpacire kelo keme po sapo, kei ke nna rn ye pikai n kpu. ⁴⁸ Kei ke apapi nyee ye ipiye n li áa ye n kpi, kei ke nna rn ye ka n kpu. ⁴⁹ Likumuje re: Pisoni nnei kecaa kapi nna kaonune yare kapi ye nni iluke kecaa nnyasi n fulei.

⁵⁰ Nnyasi ye linyine kecire le, ama mmelö men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? Ani nnyasi meo n laaru, nkinninje nke ka nokencöpe n we.

10

Utisi ne unosi pituunne kecaa icelaa (Matiyee 19:1-12; Luki 16:18)

¹ Yeesu uu ncee polo uu Yutee ketö loni uu ka Yuritee rikoitime riko kuwélé-më si. Pisoni kului api ka pikalaa u kpa uu ka pe picelaa loni yare kuu ye n ceesi. ² Pifarisi pinyine api ne u ka pike ne ripine u n wa nnya, api u pise re in te ncee ye we re utisi uke uunasi ye. ³ Uu rinoo pi pese re: Iye ke Moisi uu no pise re ani wa? ⁴ Api rinoo yosu re: Moisi ye utisi ncee hele re u ye fe uu pituunne ritelö unosi walu uu pee u yulu. ⁵ Yeesu uu pee pi maa re: Nöanekin ntake nnya ke Moisi uu isé nnyi no woi. ⁶ Ama mpa yo mewai kekoraane, Uleeca ye utisi ne unosi wale. ⁷ Le nnya ke utisi uu usaa ne uni yisine uu unosi kpisi api pene, ⁸ u ne uyö api panse ipiye ise. Kai nni le n wa, api nkpeni pité, ama piipiye ye ise le. ⁹ Le nnya usoi uu kape le ke Uleeca uu rimpene koolene. ¹⁰ Kapi keyo ni ha, Yeesu pipiretiki api ka

nsímé mmě kecáá pipise u kpá. ¹¹ Uu pεε pi maa re: Uye un uunəsi n yè un uféé n kpísi, u ne unósi fói púnnele, iwásánkaí kuu lē wa. ¹² Unósi un uula n yè un uféé n sóḍ, iwásánkaí kuu lē wa.

*Yeesu ye siwá tinóḍ sone ritikise
(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)*

¹³ PISOI apí ne Yeesu siwá leepo re uké si rica. Amá upipiretiki apí ne pi cési. ¹⁴ Ke Yeesu uu lē n yé, ái ne u risá, uu pi maa re: Ani riyá siwá siké kenéméé kam, áni kape si tápisi, likumúhē re mpí pεε simεcō ní we pεε yé Uléécaa iyḍopi kémεε lō. ¹⁵ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaa iyḍopi n ηmurei yare ke kewá ake ye n ηmurei, úu uiyḍopi kémεε lonine. ¹⁶ Uu pεε lē memáá si sakaa uu anípe si laa uú ne rinóḍ sone si tikise.

*Uhmáne mamá unyine kecáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)*

¹⁷ Ke Yeesu uu ncée m pólólē, utisi unyine uu u tulu ne ntóó, uú ha ukeyu-i wúla uu pεε u pise re: Sáa sone, íye kam waine ké ne nfáa tenεciré yé? ¹⁸ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usone? Uka úu usone, insá Uléécaa mεcire. ¹⁹ Mpá liké íye wa, pō Uléécaa isé nyule re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape yáai, kape nnóme itansei nyere, kape unyine ncaai ríka wa, a upósáa ne upóni ríyu waise. ²⁰ Uu rinóḍ u yósu re: Sáa, hái inéwá-me kam lē múlīlē. ²¹ Yeesu uu u nyáneí ne ríla, uu pεε u maa re: Likei lise lee pó párilē, a n ηme a lē nnéí kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekóó hóone, pó pεε memá yé keyómεcaa-pō. Pōn lē piwai m masí, aa péé weri aa né tíki. ²² Ke utisi uyē uu anóḍ nyē n kō, ke

ukunipe aku nní ní mulú nnya, ukeyu ake còhòne uú ne mpóocaaí tómpò.

²³ Yeesu uu upipiretiki pɛɛ u n kálaalɛ nyáni, uu pi maa rɛ: Uléécáa iyòopi kémɛɛ pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁴ Anóò nnyé aa Yeesu pipiretiki pírí wai. Amá Yeesu uu pimáa pi kpá rɛ: Sinépipi, a tíye Uléécáa iyòopi kémɛɛ pilone ye pólú kpa! ²⁵ Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompò, li yé kutòsi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécáa iyòopi kémɛɛ n lompò. ²⁶ Ai kò meyánsei pírí Yeesu pipiretiki kpá, api pɛé m píseine rɛ: In lee ní, wóo ye pɛɛ píyulale yé? ²⁷ Yeesu uu pi nyáni uu rɛ: Usoi kémɛɛ, lɛ áí kuwai we, amá áí Uléécáa kémɛɛ. Likumúnjé rɛ nǵá yo ye kuwai wele Uléécáa kémɛɛ. ²⁸ Piyɛɛ uu pɛɛ u maa rɛ: A ripáí kari lirókó nnéí n tíye tòn pò tikilɛ. ²⁹ Yeesu uu rinóò yòsu rɛ: Asei kam nó símisi, úka úu we yee yé né ne Nsímé kecire nnya, kényò ne pimáa ne piwá, ne piyéi ne píni ne písáa ne siwá ne sicare n tíye ³⁰ úu yé pɛɛ neni mewee mmé-i síyò ne pimáa ne piwá ne piyéi ne píni ne siwá ne sicare mepéhè píle n yé. Uu yé kò Yeesu pitiki iwe paa. U yé kò aɲmɛ nyee n wémɛ kémɛɛ nfáa teneciré yé. ³¹ Pifoí meyá yé pitóròò pansɛ, pitóròò meyá api pifoí.

*Yeesu ye metáanū unkpò ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)*

³² Ncée kémɛɛ kapí pɛé we pin Yerusalem-mɛ sí. Yeesu un pikekpeɛ sòne, upipiretiki pin kɛwuu piralɛ, iwamɛ in pɛpɛɛ pi n tíkilɛ we. Yeesu uu kò upipiretiki kefi ne pité kpísi uu lelee u n leerine pi símisi ³³ uu rɛ: Nò nyánii, Yerusalem kari nní símpò

piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. Pi yé pεpεε ápi Uléécaá m pakarelē anipe-i u wa. ³⁴ Pi yé méwoo u nyáni api ukεcáá meta tuke, api iséi u fopii api pεε u kopu. Amá siyáa sitaani memáá, u yé nkρo kέmεε yisi.

*Lē ke Yakupu ne Yohani api Yeesu m pise
(Matiyee 20:20-28)*

³⁵ Sepetee sipipi keté, Yakupu ne Yohani apí ne Yeesu kō api u maa re: Sáa, tō la re a lē kari pō n welune ró wa. ³⁶ Uu pi maa re: Yo kani mpíi la re kέ nó wa? ³⁷ Api u maa re: Pōn píyei ipóyōopi kέmεε n tone, tō la re a tíyεε use uké kupólukε-lukε-mē n tū, ucō kupómii-mē. ³⁸ Yeesu uu pi maa re: Ani nyu lē kani nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n nírunε níruu? Néε nó fe ani íwe takai yare kam i n takaine? ³⁹ Api rinóo yósu re: Tó li fe. Yeesu uu rinóo pi pεse re: Mesei ye me re nó ntóosi keporipi kam n nírunε n ntí, te íwe kam n takaine kani takaine. ⁴⁰ Amá in kunélukε-lukε née kunémii-mē metone nkó mmú ái née yé tíyεε liké ne lē. Pē nnya ke sitóne sē asi n nyóonselē kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kefi tōrōo api lē n kō, piapōo áa ne Yakupu ne Yohani caai. ⁴² Yeesu uu pεε pi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíilē te ayu piwéése ye pinnanε ne a wéékuselenle, pisoi kecire pin pinnanε a nyíselē. ⁴³ Amá ái li mecō kai nō kέmεε we. Uaye un n la uké nókenécōpe uwéése, uké panse nóunékεikó. ⁴⁴ Uye un kō nókenécōpe ikpéé n la, uké nónnénéi ulasi. ⁴⁵ Limεcō ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke keisi, amá ke kale re kéké picō keisi, ake kō

kenfaa ne riwóme hééle meýá meké ne píyulale ní yé nnya.

*Yeesu ye unyíye kapi ye n sée re Patimee pòise
(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)*

⁴⁶ Api Yeriko tuiṙo. Kumúnjé kpe-i ke Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuí api kuyu ní lelu, unyíye unyine ye n wélei kapi ye n sée re Patimee, Timee unmáné un ticétime tū. ⁴⁷ Uu kóm te Nasareti ukó Yeesu ye tósu, uu sicááila kápáá re: Tafiti kepipi, Yeesu, a inéwe ripaí! ⁴⁸ Meýá ame ne u cési re uké riséé, amá uu meýá cásé re: Tafiti kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁹ Yeesu uu nyere uu re: Ani u séeme. Api unyíye séipṙo, pin u máikere re: A n kahari, a yisi, u pó séile. ⁵⁰ Unyíye uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mě sí, ⁵¹ Yeesu uu u pise re: Yo kaá la ké pó wa? Unyíye uu re: Unésáa, ne la re inénipee iké ye yé. ⁵² Yeesu uu u maa re: A n nme, mpófatenne ye pó yóriye. Mese ne mese inípee ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

*Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)*

¹ Kumúnjé kpe-i kapi Yerusalem n nyahaipṙo pin Petifasee ne Petanii ayu keyúrí we, aléé nyé kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kuwélé-mě, Yeesu uu upipiretiki pité tum ² un pi tee re: Ani kuyu kpee nní nókenéyu ní weṙo kémere ha. Nón píyei n tuiṙo, nó keminaapipi kenyine leepṙo ken toraalé. Usoi úka úu ke tonelé. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³ Uye un nó m maa re: Yo nnya kani lé wai? Ani rinóo u

yósu re: Upíima ye ke la. U yé mese ne mese nó riyá aní ne nté ke weri.

⁴ Api sí api keminaapipi leepo ncée-i ken ketahai toraalē tinonoo rinyine keyúrí, api ke toriye. ⁵ Pēpē kei ní we pinyine api pi maa re: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriye? ⁶ Api rinoo yósu yare ke Yeesu uu pē m ma. Api pi tíye api tósu. ⁷ Apí ne keminaapipi kē Yeesu sí api kekecáa piilū laai, Yeesu uu ke tone. ⁸ PISOI meya api piilū tājente ncée kecáa, picō api apéi kapi sicare-i n kpási tājente. ⁹ PISOI pē Yeesu keyu n sōne ne pēpē ukepire n tikiilē pin pupukē re:

Osanna! Ani Ulécaā uyē n sōnti ne Upíima rinyiri ritaáse. ¹⁰ Ulécaā uké rinoo sōne uyē n sōnti uké urósáa Tafiti meco iyópi ní tone ritikise, Osanna! Ani urinyiri keyómecaa-pō ritaáse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalem kuyu tulu, uu Ulécaā keyo sí. Ke ituje ii n tene nnya, uu mpa yo pinyáni másu, u ne upipiretiki kefi ne pité api Petanii tómpo.

*Yeesu ye kúfikiyee anoo wa
(Matiyee 21:18-19)*

¹² Kai n weesi, Yeesu ne upipiretiki api Petanii kuyu n leeri nkū nn Yeesu wai. ¹³ Uu keeta-pō kúfikiyee yenu ne mēpēi. Uu re u yé ha apipi wéési. Amá kuu n tuipe, mēpēi ηmane kuu leepo, likumúhē re ituje iye-i ke aléé nyē aa ye m pi íi kahanē n tu. ¹⁴ Yeesu uu pē ku maa re: Uka úu kape píakai ripópipi piluke rikpá. Upipiretiki api anoo nyē kom.

*Yeesu ye Ulécaā keyo-i pikpéense lakase
(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)*

15 Api lē memáá Yerusalem tulu, Yeesu uu Uléécaa keyo loni. Uu pepe Uléécaa keyo-i n yálisi ne pepe n léeri pilákase kápáá, uu pepe siwóó n cōhōne atapili ne pilólāyái situmpi láuli. 16 Uu týese unyine uké ne ilū inyine Uléécaa keyo-mē titiki. 17 Uu pi céesi re: Li wōlaalē te: Pi yé kenéyo sée re sitē nnéi pisoni keyomēyáhaayo. Amá nō ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. 18 Pepe ye Uléécaa inyōonse n wa piwéése ne isé picélaa api uanō nyē kom, api ncée wéési piké ne u kpu. Amá pin u wuru re uicélaa ye pee pisoni nnéi píri wa nnya. 19 Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipiretiki api kuyu lelu.

*Yeesu ne kúfikiyee kóima
(Matiyee 21:20-22)*

20 Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipiretiki api kúfikiyee kpē yenu kaku n kóosi ne iníní-pō. 21 Piyee uu lélee n wa léise, uu Yeesu maa re: Sáa, a ripái, kuléé kaa anóó n wa ye kóosile. 22 Yeesu uu upipiretiki rinóó yósu re: Ani ne Uléécaa kefa tene. 23 Asei kam nó símisi: Uye un tikúú ntí m maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripō, unsá ukefa-i n tíru, amá un n waise re lē kuu nní ní ma ye waine, li yé mesei wa. 24 Lē nnya kam nó tee re: Ani ye waise re nō lē nnéi kani keyómeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléécaa yé kō nó li yeneise. 25 Nōn kō píyeyi n nyenu nōn keyóme n yáási, nōn ne unyine nnyine m má, ani u sárei, Nōunésáa yee keyómecaa-pō ní we uké kō ne nórinéúruu akópe nó n sárei nnya. 26 [Amá nōnsá ye akópe n sárei, Nōunésáa yee keyómecaa-pō ní we úu kō nórinéúruu akópe nó sáreine.]

*Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?
(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)*

²⁷ Api kɔ Yerusalem pihápe kpá, kumúŋé kpe-i ke Yeesu uu Uléécáa keyɔ-i n kɔnnii, pɛpɛe ye Uléécáa inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuiŋi piwéése api u leɛpɔ. ²⁸ Api u maa re: Nnaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Úye yeé nnaŋe pɔ he pɔké ne nní n wai? ²⁹ Yeesu uu rinóɔ pi yósu re: Ké nse nó pise. Nɔn tinóɔ né m pɛse, né pɛe nó símisi nnaŋe mmē kam ne lē n wai. ³⁰ Uléécáa née písoi pɛe Yohani tumme re uké písoi míni wole? Ani rinóɔ né pɛse. ³¹ Api pɛe pimɛcɔpɛcɔre n keŋene re: Tɔn m maa re: Uléécáa, u yé maa re: Kai pɛe íye wa káni ne Yohani nsímé ŋmurei? ³² Tɔn m maa re: Písoi, ái yé wa. Pi pɛe kuyu pikó wurule, likumúŋé re pinnéi ye pɛe Yohani kpíilenle yare antepu kecɔre. ³³ Api Yeesu rinóɔ yósu re: Ari nyu, Yeesu pɔɔ pi maa re: Né ám kɔ nó símisine nnaŋe mmē kam ne lē n wai.

12

*Pikeikó pɛe rikpákára m má kenyárū
(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)*

¹ Yeesu uu pɛe lē memáá sinyárū pi loni, uu re: Utisi unyine yeé we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecɔre tamasi. Uu mmɛle wai uú ne ke kóónú. Uu kɔ kecɔre ke-i kuhóre túni uu kétacerii mɔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kɔ limemáá rikúsi cáca rinyine mɔm uu pɛe pikeikó wéési re piké kecɔre kē kecáá u m paílē uké ncée ha uké kam. ² Kai aléépipi nyē kutúū n tu, uu ulási unyine upikeikó pē kémɛe tumpɔ re piké aléépipi anyine u yóɔme. ³ Api u tini api káii, api menípe ŋmane u lakase. ⁴ Uu kɔ ulási ucɔ

pikeme tumpo, api uyẽ tiyu kecaá káii api u lámisi. ⁵Uu utume táánũ tum, api uyẽ kopu. Uu lã memáá pitume meyã túmeipɔ, api picɔ kaiinkee api kɔ picɔ kóni. ⁶Ucarete uyẽ unãmáne lala mecire kaí pee u pɔone. Uu pee metóro uyẽ tumpo un tee re: Pi yé unémáne wuri. ⁷Amá pikeikó pẽ api símaane re: Nkó yee masí usáa ikulanlũ nnéi te. Ani kam tóké u kpu ari pee uikulanlũ iyẽ n te. ⁸Kuu n tuiɔo api u tini, api kópu api kecare ilúké u sá.

⁹Iye ke ucarete uu waine? U werine uké pikeikó pẽ kó uu aléé nyẽ picɔ pa. ¹⁰Ani Ulééca Nsímé ritelé kémee kéénlẽ te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee pansé ticíre-cire tee kenui-i ní wee?

¹¹Upíima yee lã wa. Mewaisaŋa kuu ró n yéneise ye mẽ.

¹²Pisuifi piwéése api céru re pẽ ke Yeesu kenyárũ aké ne máne. Api pee lã kapi yé ne u n tí wéési, amá risoiwuí ari iwame pi wai. Api u tiye api tósu.

*Lampoo kapi ye Rɔm uyɔɔpi pɔima n héele
(Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)*

¹³Api Yeesu kémee Pifarisi pinyine ne pepere Erooti kepire ní we tumpo re piké ripine u wa apí ne uanɔlempi cire u tini. ¹⁴Apí weri api Yeesu pise re: Sáa, tɔ yẽ te pɔo aseí ute áa kɔ úka kewuu túúni. Likumúné re áí písoi mewee kaá ne músu pɔn ne símisi. Pɔ ye kɔ Ulééca ncee písoi céesile ne aseí. Ncée ye we re tóké ye Sesaa lampoo héele? Li pise re tóké ye héele née ári kape ye héele? ¹⁵Yeesu yee pikecaá kecaá mewai n nyu uu rinɔo pi yósu re: Yo nnya kani ripine né wai? Ani ne mewópipi menyine né kam ké me yẽ. ¹⁶Apí ne menyine u hapo. Yeesu uu pee pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri yee

κεωόο nké κεκάά we? Api rinóo yósu re Sesaa lo.
 17 Uu पेε pi maa re: Aní Sesaa likó Sesaa pa, ani
 Uléécaá likó Uléécaá pa. Urinóo meýóó ame meýá
 nnóo pi yipu.

*Pisatusee ne nkpo kémee meýise nstmé
 (Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)*

18 Pisatusee पेε n tee re pikpəkpə ápi ye nkpo-
 i yisi, api Yeesu kémee sí api u píse re: 19 Sáa,
 lē ke Moisi uu isé n wái ye nní: Uye umaa un
 n kpu uu unósi tíye úu ne κεωά, uuwā yeε yé
 unósi uyē kukúmannósi kpísi uu umáa mpuri wai.
 20 Pimárεcə píseεi pinyine पेε पेé we. Ufoí uu unósi
 kpísi uu kpi úu ne κεωά. 21 Ulírū uu ukúmannósi
 kpísi, uu kpi úu ne κεωά. Lē mecə kai kə utáánū
 titiki. 22 Píkεseεi kē, úka úu κεωά ne u mari. Pē
 memáá unósi uyē póo kə kpi. 23 Pikpəkpə keyiseyaa
 ketúnē, pikεcəpe úye yeε yé unósi n te, likumúnē
 re pikεseεi kapi kunósi u kpíkεsi. 24 Yeesu uu pi
 maa re: Lē nnya kani nómenécíre kíraasente: Ani
 Nléécaasimé aseí kómεi, áni kə Uléécaá nnaηε nyu.
 25 Meseisei kē ke písoi api pikpəkpə kémee n yisine,
 pitisi ápi pinósi kpíkεsine, pinósi pó ápi kə pila
 sóonkeεne, amá pimεfine yé n we yare piléécaatumε
 keyómεcaá-pə. 26 Yo nnya kani tee re pikpəkpə ápi
 yé yisi? Ani keló ke-i kai Moisi ritelé-i n wólaalē
 te Uléécaá ye kuhíhí kpee n torε kémee we un ne
 Moisi símisi keεnlēε? Li kei wólaalē te, Uléécaá
 ye Moisi maa re: Néε Apiraham Uleecaa ne Isaaki
 Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. 27 Uléécaá úu pikpəkpə
 Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Nónnépúnne
 ye piyεle.

*Isé iyee Uléécaa isé kecəpe icə n fe
(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)*

²⁸ Uléécaa isé ucélaa unyine yee pee Pisatusee ne Yeesu ikenene n kō, uu yēnu re Yeesu ye rinōo pi yosile nsone, uu ne u kə, uu u pise re: Isé nnéi kémeē iye yee imáa? ²⁹ Yeesu uu rinōo yosu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeli, a kutu rícə, Upíima, Uróléécaa, Upíima ye ucíreníne le. ³⁰ A Upíima, Upóléécaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi ne kepómúné nnéi ne mpónahe nnéi kə. ³¹ Ilírū ye nnyí: A upócə n la yare kaa ripócúruu n la mecə. Isé ika íi we yee nnyí n fe. ³² Isé ucélaa uyē uu u maa re: Li nyamlē, sáa. Asei ye nye kaá maa re Uléécaa ye ucíreníne le uu kə ucə má. ³³ Mpá úye uké u n la ne kefa nnéi, ne mesohə nnéi ne rínahe nnéi kə. Mpá úye uké kə uucə n la yare kuu uricuruu n la. Lē ne isee kapi ye ne Uléécaa n nyóonse api tóroise múkú-múkú ne inyóonse icə nnéi tōsile. ³⁴ Ke Yeesu uu n yé te mesohə kuú ne rinōo yosí, uu u maa re: Pə mepócíre nsone cápínele. Aa ne Uléécaa kuyəpiyu ketaa we. Uka úu pee ikari piwai rikpá uké nnyine u pise.

*Uyē ke Uléécaa uu n wée ne Tafiti kecáá nsmé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)*

³⁵ Yeesu ye Uléécaa keyə-i céésile uu pi pise re: Iye ke isé picélaa api yé fe apí maa re uyē ke Uléécaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ³⁶ Nfáasone ye Tafiti ricuruu maase re:
Upíima ye Unépiima maa re:
A kunélukē-lukē-mē kényukótonē-i tone,
hái ne kumúné kpe-i kam yé pipóláarə kepónyále-i n cə. ³⁷ Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Iye kuu yé peé ne Tafiti kepipi?

*Yeesu ye re písoi piké pimεcirε ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)*

Písoi kulúí ye pεε kutu u cōlenle lin pi láárú. ³⁸ Uicélaa kémεε kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nómenécirε tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kōonii ne písoi piké pi n yáhaankεε ayáa kémεε yeε ripóo pi we. ³⁹ Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kémεε sitone foí yeε pilikáipi-káipi. ⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannōsi api m má nnéí yóoile api ye pεε keyóme yáási mecáa yare pi písoi sōne le. Uléεcaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

*Ukúmannōsi ihεε
(Luki 21:1-4)*

⁴¹ Yeesu uu lē memáa Uléεcaa keyo-i, kei kapi ye ihεε n sariipō keyúrí tone. Uu lē ke písoi api siwóo n sariipō m paílē. Pimámá meyā api meyá hekesi. ⁴² Ukúmannōsi unyine pōo kō weri uu sitanká sité sápo. ⁴³ Yeesu uu pεε upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nó símisi, ukúmannōsi wekóo nkó ye hele ai mpa úye tōsu. ⁴⁴ Likumúnjé re mpí nnéí, lē kápi ne líka n wai kapi he, amá uyē pō, ulikó kecire, lē kuu m má nnéí uké ne iluke n lo kuu he.

13

*Yeesu re Uléεcaa keyo yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Ke Yeesu uu Uléεcaa keyo-i n léeri, upiretiki use uu u maa re: Sáa, a ripaí, keyo kecire ne apare sōne-sōne, née yo? ² Yeesu uu rinóo u yósu re: Pō keyo píima nké nyánii? Li sōnti liké wa ripare ríka ári yé ricō kecáa n tōsilē. Linnéí mmú ye sōntile liké fori téké-téké.

*Lelee n nyise re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)*

³ Uu Olifiyee rikúú kecáá tone Uléécaá keyo keyu-mě. Piyee ne Yakupu ne Yohani ne Antiree mecire ne uyē pin we, api u pise re: ⁴ A ró símisi kumúnjé kpe-i ke lē ai ní werine. Yo yee ró nyisene re lē nnéi yé tene?

⁵ Yeesu uu pee pi maa re: Ani nómenécire tí nsone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. ⁶ PISOI MEYÁ yé sónaame use use ne rinényíri, mpa úye uu ye maa re né ke Uléécaá uu wée. Lē kémee kapi yé pISOI KULÚI kuyúí tā. ⁷ Nón píyei n kō te atopi ye nnyáá ne ketaa-pō weme, áni kape nfasimé tóne, likumúnjé re lelee sónti. Amá kétō áke kahane n tu. ⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri nco ne tōpu, keyóopitē áke keyóopitē kecō ne tōpu, ketē yéé silō silō yenesi, nkū yé kō wa. Limpole yé n we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane. ⁹ Ani nómenécire tí. Pi yé ne sitúhaane nó ha, apí ne sipópi nó káii ayómeyáhaalee-i. Pi yé né nnya kuyu píwéése kémee ne pitúhaane kémee nó sone. Nó kō pikuyu-i inétansei li. ¹⁰ Li pise re piké Nsimé Kecire isoipuri nnéi riyóó kelenē. ¹¹ Pin nó n tí apí ne ketúhaane nó sí, áni kape píri tóne kelenē ne mmē kani yé m maa, amá ani mme mee kumúnjé kpe-i nó n ka maa, likumúnjé re ái nów símisi, amá Nfáasone ye mu. ¹² Usoi yé umáa néé uwá tí uu tíyese api u kopu. Pisáa yé kō limēcō pisipipi wa. Siwá yé pisáa ne píni kecáá nyere asi tíyese api pi kóni. ¹³ Tinényíri nnya, mpa úye ye nóinépurí yulune, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne kétō-pō, Uléécaá yé u yoriye.

*Iwe píima mekame**(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)*

¹⁴ Kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mee ye n cókai yenu, kei kái ne n sá re nké n we. Uye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kō. Lin lē n wa, pepee Yutee ketē kémee ní we piké wuri api ayópe taá. ¹⁵ Uye un kényo ipiraa kecáa n we, úu kape kényo-i ricepime re uké linyine kpísi. ¹⁶ Uye un kō kecare-i n we, úu kape kepire pele re uké ha uketukanka kpísi. ¹⁷ Iwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ¹⁸ Ani keyóme yáasi, ái kape nnyiyé kumúnjé ka. ¹⁹ Likumúnjé re siyáa see íwe píima sikó le. Ke Uléécaá uú ne ketē n wa, ápi íwe iyē icō yenaalē, iicō íi kō pikai léeri. ²⁰ Uléécaá unsá peee siyáa sē n hasi, úka úu yé peee nfáa yē. Pē kuu n tési uú n te nnya kuu si hasi. ²¹ Uye un peee nó m maa re: Ukirisi ke Uléécaá uu n wéee ye nté néee nté-pō wele, áni kape waise. ²² Likumúnjé re pikirisi nōome ne antepuyee nōome ye leerine. Pi yéé mewaisaŋa ne mewai píima wapisi piké ne nḡpá pē ke Uléécaá uú n te pōise. ²³ Ani kape lōpile, nḡpá yo kam nní menciree nó símisi.

*Usoi Kepipi mekame**(Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28)*

²⁴ Amá siyáa sē kémee, íwe píima iyē memáá ke itunje íi sōmaane, iwáre íi metéí paa. ²⁵ Awárepi aa keyómecca-pō poroiri, lináŋe-naŋe lee keyómecca-pō ní we ai meyá yehesi. ²⁶ Pi yé peee Usoi Kepipi yē ken ahope kecáá weme ne kennanŋe ne kemeyōopi. ²⁷ U yé peee upitume peee ketē ne keyóme-pō ní

we awélé nnéi túmæi api pē kuu n wéekεε ketē nké ne kekεtɔ-pɔ cápine.

Kúfikiyee kecáá icélaa
(*Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33*)

²⁸ Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu rico. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi mæn n leeri, nɔ ye mεεε ne mεεε ceri re kupii ye nyahaimεε. ²⁹ Limεcɔ kái we, nɔn píyεi likéi nní mεwai n yē, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimεε un tinɔnɔ ne kólē. ³⁰ Asei kam nó símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelenε nní nnéi liké ne ní kam. ³¹ Ketē ne keyóme yé tósi, amá anénɔɔ áa metɔhē má.

Ulééca mεcire yεε ketē ketεne itunε nyu
(*Matiyee 24:36-44*)

³² Amá in ketē metεne nkó, úka úu likεyaa kē née liitunε iyē nyu, nípa piléεcaatumε pεε keyómecaa-pɔ ní we née Ulééca Kepipi ricuruu. Amá Usáa mεcire yεε nyu. ³³ Ani nómenécire tí, áni kapε ripóɔ fóm, (ani ye keyóme yáási), likumúnjé re áni nyu píyεi ke liitunε ii yé kam. ³⁴ Li yé n we yare usoi yεε ncée ní ha uu ukeyɔ tíyε, uu upikεikɔ nínaηε hε, uu nípa úyε pikεi u múise, uu rinɔnɔ uméré rinóɔ hε re úu kapε ripóɔ fóm. ³⁵ Lē nnya, áni kapε ripóɔ fóm, likumúnjé re áni nyu píyεi ke úyɔsaa uu pεeri, nnyóɔ née kesine pele née mεcánkooi née mmare. ³⁶ Ai kapε wa re u mekáikái ka uu nó leeri nnɔ kέmεε. ³⁷ Lē kam nní nó n símisi, nípa úyε kam né máne, áni kapε ripóɔ fóm.

14

Pisuiŋi piwéése ye kómɛine re piké Yeesu tŋ
(*Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53*)

¹ Li riyáŋe siyáa sité Isirayɛeli pikó piké ne nkɔɔ melóó ne akpónó nyee áa pite m má anyá li. Pɛpɛe ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu n tŋ ne mesɔhɔ piké u kpu. ² Api símaane re: Ai kape anyá kumúŋé-i re pisoi yé yisi api pitele wai nnya.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáá tulaali kɔonu
(*Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8*)

³ Ke Yeesu uu Petanii kuyu-i uyó Simɔɔ keyɔ kémee ní we un iluke le, unósi unyine uu lomɔɔ. Unósi uyē un kenúmpɛ sɔne kee tulaali papɛ-papɛ ye nneí píima m má múlɛ. Uu kenúmpɛ kē foru uu tulaali Yeesu riyu kecáá kɔoni. ⁴ Mɛwai mē áme ne picɔ risá, api pɛe pimɛɔpɛcɛre m máikɛe re: Linsɔne ye ní-ye kuu nneí tulaali nkó n caai? ⁵ Tó pɛe fe ari u yái ne nneí píima ari siwóó sē píwɛkɔó hɛ. Apí ne unósi uyē wóósi. ⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Aní u riyá. Yo nnya kani u cɔŋlɛ? Mɛwai sɔne kuu né wa. ⁷ Likumúŋé re m̀pá píyei ke nó ne píwɛkɔó aní we, nó fe ani lisɔne pi wai pɛé uye-i kani ní la, amá nɛ́, áí m̀pá píyei kam yé ne nó n we. ⁸ Lɛ ke unósi nkó uu n fene kuu wa. Inépiŋe kuu mɛncɛre tulaali fɔ piké kelene nhóre i tã. ⁹ Asei kecáá, kē nó símisi re m̀pá yei kapi ketē nneí kecáá Nsímé Kɛcɛre yóólɛ, pi yéé unósi nkó mɛwai mmé símisi apí ne u n léiselɛ.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tŋ
(*Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6*)

¹⁰ Yeesu pipiretiki kefi ne pité kecəpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyəəti uú ha pəpəe ye Uléécaā inyóənsə n wa piwéése ləepə re uké Yeesu tī uké pi rimúise. ¹¹ Nkíññiñe kapí ne kutu u ricə api rinóə yekei re pi yé siwóó u he. Yutasi uu icée səne wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

*Yeesu ne upipiretiki ye nkpə melóó anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21-33; Yohani 13:21-30)*

¹² Kenyáyaā foí kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kə nkpə melóó anyá isan n kó, Yeesu pipiretiki api u pise re: Yei kaá la təké ha anyá iluke pó wa? ¹³ Uu upipiretiki pité tum uu pi maa re: Ani kuyu-i ha, utisi unyine ye kecóripi ne míni n topori yé ne nó risáne, ani u ritiki. ¹⁴ Un yei n lō ani úyəte maa re: Urósáa ye pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpə melóó anyá iluke n lené? ¹⁵ U yé kényə kecáá kulee maa kunyine kapi nśəne n nyóənsə nó nyise. Ilū kapi ye ne anyá n li nnéi ye kukeméé welə. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹⁶ Yeesu pipiretiki api tósu api kuyu tulu, api mpa yo ləepə yarə ke Yeesu uú pəe pi m ma, api nkpə melóó anyá iluke wai. ¹⁷ Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipiretiki kefi ne pité apí weri. ¹⁸ Kumúnjé kpe-i kapi iluke n le, Yeesu uú maa re: Asei kam nó símisi, nókenécəpe unyine ye ne iluke né n le yé né yáá. ¹⁹ Piarəə aa caai api pəe use use u m písei re: Yarə né nées? ²⁰ Uu rinóə pi yósu re: Nó kefi ne pité pē use lo, tó ne uyē tə ricáripi rise-i n le. ²¹ Usoi Kepipi ye tósule yarə lē kai kekecáá n wólaamelē. Amá usoi nkó

yeε yé Usoi Kepipi n yáá, íwe ke liute uu topori. Li kutōsi we ápi kape pεε liute m mari.

Yeesu nkpō ne umeyise piléise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; Korēnti Foί, 11:23-25)

²² Kapi n le, Yeesu uu kukpónó kpísi, uu kukecáá Uléécaá pōnεse uu limemáá ku kpōkóri uu pi ku pa uu re: Ani yōsí, inépinε ye nnyí. ²³ Uu lē memáá kepóripi kpísi uu kekecáá Uléécaá pōnεse. Uu pi ke pa api pinnéí níru. ²⁴ Uu pi maa re: Menénye ye mmé, ménye memεε pisoι meγā nnya kōnu, Uléécaá uú ne pi séi re u ne pē piké kómεine. ²⁵ Asei kam nó símisi, ám pí kai aléepipi pita mpí piniré kpáne hái ne keyáa kē kam yé pifále rí ntí Uléécaá iyōpi kémεε. ²⁶ Kuu lē pisímé pi m masí, api pεε ipakare siyomε n yom pin pakarente api wai api Olifiyee rikúú sí.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

²⁷ Yeesu uu pi maa re: Nó nónnénéí kepire né ritō, likumúné re li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

Né useεsé kpu,

isán pōō kpíi. ²⁸ Amá nen píyeyi nkpō kémεε piyise m masí, né ha Kalilee ketē-pō nó m mē. ²⁹ Piyee uu u maa re: Mpá pinnéí pin kepire pō rintō, ái ne né. ³⁰ Yeesu uu u maa re: Asei kam pō símisi, neni kesine nké cire icá iké kelene meté n kooi, pō kési nnōō metaani re áa né nyu.

³¹ Amá Piyee uú n keηaalē te: Mpá lin nkpō ye

mu, tó ne mpó tóké kesé kpu, ám kunmeriyé pó we. Pinnéí api kó nse mmē m máikεε.

*Yeesu ye Ketisemanee-pó keyóme yáasi
(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)*

³² Yeesu ne upipiretiki api lē memáá kelō kenyinge kapi ye n sée re Ketisemanee sí. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tū, néeké ha keyóme n yáhaapó.

³³ Uú ne Piyee ne Yakupu ne Yohani péne. Kei ke iwame ne mpóocaaí yíkíyiki nn u tí. ³⁴ Uu pi maa re: Tinéppó ye caailenle hái lin ne nkpó menyíne we. Ani nté tone áni kape lópilé. ³⁵ Uu lē memáá keyumē nyósópó nkáripí, uu wúla uu Uléécaa yáasi re lin íye n we, a tíyese nípale itunje iyē íi kape ka. ³⁶ Uu keyóme yáasi re: Unésáa, pó fe aa mpá yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kape menéppóla wa, amá a mepókó wa. ³⁷ Uu lē memáá upipiretiki-mē pele, uu pi lēepó pin lóni. Uu Piyee maa re: Simó, pó lónilée? Aa nkpráni fe póké n nyáni kenampí kesee? ³⁸ Ani n tū non nyáni non keyóme yáasi, áni kape ne pipeikee kέmee ní loó nnya. Li kesoipipi ripó we re keké ye lisone wa, amá ke ppe rinárei mále.

³⁹ Uú ne ketaa piwai pi kprá, uú ha keyóme yáasi, uu umewele foí mē mecó welu. ⁴⁰ Uu ppeeri uu kó pi lēeri pin lóni, likumúnjé re piinipee ye mulesile. Api ceri mmē kapi yé rinóo u n yosí. ⁴¹ Uu metáánū ppeeri uu pi maa re: Nénte nō nkpréni lónile non wéntelē? Li lē tule, itunje ye tule, lée nní, pi Usoi Kepipi pikópekóó anipe-i wale. ⁴² Ani yisi tóké tósí, uyee né n yáine ye nyahaiméle.

Yeesu metine

(*Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12*)

⁴³ Yeesu úu kahanε nsímé n tene ke upipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi ne risoiwuí api mese ne mese rikpáfúme, pin atéhe ne apúnipi muléilē. Pεπεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése yeε pi tumpo. ⁴⁴ Yutasi yeε pεε pianipe-i Yeesu n waine, ye pεε risoiwuí mesohō mē kuú ne u ní tinine céésile. U pεε pi céési re: Nen ha úye rimpira am u yáási, uyεε lo, ani u tī, ani u mulú nsone aní ne tósu. ⁴⁵ Kuu n tuipe uú ne mese ne mese Yeesu kō, uu re: Saa! Uu pεε u pira uu u yáási. ⁴⁶ PISOI pē api Yeesu kecáá kunípe wai api u tini. ⁴⁷ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapo uu uritéhe kpeú, uu Uléécaá usina ukeikó kutu semí. ⁴⁸ Yeesu uu rinóo yósu uu pi maa re: Yo nnya kani pitíne né ka ne atéhe ne apúnipi yare usoi kpááree? ⁴⁹ Mpá keyáa kéye kam ye nókenécōpe n we, nen Uléécaá keyo-i céési, áni né tī. Amá lē kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaamelē liké ne n wa nnya kai lē wai. ⁵⁰ Yeesu pipiretiki nnéi api u ηmeriyε api wuru. ⁵¹ Uηmánε unyine yèè pεε Yeesu n tikilenle un kusánjáá ηmane yariilē. Api re piké u tī, ⁵² uu kusánjáá tōpíri uu mēηmane wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(*Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Apí ne Yeesu Uléécaá usina kémεε sí. Kei ke pεπεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa api pinnéi cápínelē. ⁵⁴ Piyεε uu ketaa-po Yeesu n tikilē hái ne Uléécaá usina

keyocape-pō. U ne piméré api kei kesé n tū un nna wéni.

⁵⁵ Pεπεε γε Uléεcaα inyóonσε n wa piwéεσε ne pitúhaane píima nnéi api písoi wéési πεε γέ Yeesu ne nsímé rinkpára. Pitúhaane pē ápi nkóπε ríka yē kapi γέ ne u n kpu. ⁵⁶ Likumúnjé re meγǎ μεε ne nsímé u kparai, amá mmē kapi n símisi rín ncée nσε ritiki. ⁵⁷ Picō api γε yisi apí ne u wáána re: ⁵⁸ Tō kō un tee re: Né né Uléεcaα keyō nké ke usoi kunipe aku n wa fori, am siyáa sitaani kecōπε keféé mōm ke usoi kunipe áku γέ n wa. ⁵⁹ Mπά ne kei ricuruu, pinsímé rín ncée nσε ritiki. ⁶⁰ Uléεcaα usina uu icápine iyē kecōπε yisi uu Yeesu pise re: Aα rinóo ríka yósunεε? Mπόkóπε rí-ye ke písoi mpí api nní símisi? ⁶¹ Yeesu uu séé, úu rinóo ríka γosí. Uléεcaα usina uu pipise u kpá re: Póo uyē ke Uléεcaα uu n wée? Uléεcaα γεε ipakare n te Kepipii? ⁶² Yeesu uu rinóo yósu re: Néε lo. Nó Usoi Kepipi γē ken Uléεcaα, rínanje nnéi ute kuluke-luke-mē kényukótonε-i tū. Nó kō keyómecaα-pō ahopε kέμεε u γē un ne weme. ⁶³ Kei ke Uléεcaα usina uu πεε uricuruu ilū kuu n tanaalē céérii ai nyíσε re li u tóosile hái uu re: Píσεérakóó píye picō kari nkpeni wéési? ⁶⁴ Nō konle kuu Uléεcaα kecáá anóo kóπε n símisi. Iye kani músu? Pinnéi apí maa re li ne sá re piké u kpu. ⁶⁵ Picō api ukecáá meta pitúkente loni, api ukeyu paasi apí akpini pinéi u kápáá pin u tee re: A uyεε lē pó n wai ηmōinu! Piméré api u tini apí ne sipεσε u tépei.

*Piyεε γε kesi re úu Yeesu nyu
(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)*

66 Kumúnjé kpε-i ke Piyεε uu matene ripoo-i ní we, unósi unyine yeε Uléécaa usina n keisi uú weri. 67 Uu Piyεε yenu un nna wéni, uu ukeyu-i nyánei uu u maa re: Pó ne kó pεε Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle. 68 Uu késu re: Am nyu, ám mmē kaa ní la póké símisi kóméi. Uu pεε kei yisi uu kupookpaná-i sí. 69 Unósi uyē uu piyéne u kpá uu pεpεε kei ní we maa re: U písoi pē use le. 70 Piyεε uu kó pikéne kpá. Kai nkáripí rinkpáse, pεpεε kei ní we apí píimáa u kpá re: Mesei ye me, pó písoi pē use le. Likumúnjé re pó Kalilee ukó le. 71 Uu késu ηmaa uú ne ketē kpεeni uu wéeri re: Ne Uléécaa, ám usoi nkó nyu. 72 Icá ii mεse ne mεse melírú kooi, Piyεε uu léise re Yeesu ye u maa re: Icá iké kelene meté n kooi, pó kési metaani re áa né nyu. Kei kuu pεε mεse ne mεse itu ripe.

15

Pi ne Yeesu Pilati kémεε ha
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

1 Piwéése nnéi apí mmare mare cápine: pεpεε ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píima nnéi. Kei kapi pεε Yeesu paasi apí ne u tósu apí Pilati anipe-i u wai. 2 Pilati uu u píse re: Póo Pisuifi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. 3 Pεpεε ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meγā u kparai. 4 Pilati uu kó pipise u kpá re: Aa rinóo yósunεε? A ripái mmē ne mmē kapi kepócaá n símisi. 5 Yeesu úu rinóo ríka piyóó rikpá. Ai Pilati píri wai.

*Pi túhaane aí tonε rε piké Yeesu kpu
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani
18:28-38)*

⁶ Mpá nkpw melóó anyá áye, Pilati yeε pεε ukpaniikó uyē ke pisoι api n wée akpanii tǎle. ⁷ Utisi unyine kapi ye n sée rε Parapasi ye kukpaniilee-i wele ne pinyine pεε ápi pεε uyóopi kecáá n kpálē. Pitele pinyine-i kapi pεε usoi kpu. ⁸ Tisoiwuí ari Pilati-mē tómpǎ, api lē kuu ye mpá anyá áye pi n wa pise. ⁹ Pilati uu pi pise rε: Nó la ké Pisuifi uyóopi akpanii nó tǎo? ¹⁰ Likumúnjé rε Pilati ye ceri rε nfaǎle nnya ke pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api uanipe-i Yeesu wa. ¹¹ Amá pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api pisoι Pilati-i teriipǎ piké u ricón uké ne Parapasi akpanii tǎ. ¹² Pilati uu pipise pi kpá rε: Iye kani mpíi la ηmaa ké uyē kani nní n sélei rε Pisuifi uyóopi wa? ¹³ Api pipupεi kpá rε: A kunapéékǎó kecáá u kariii. ¹⁴ Pilati uu pi maa rε: Ncaai ní-ye kuu mpíi wa? Api meyá pipupεi kpá rε: A kunapéékǎó kecáá u kariii. ¹⁵ Pilati uu risoiwuí mεpǎla tiki uu Parapasi akpanii tǎlu. Kapi Yeesu ne iséi pikáii ní masí, api pisoι anipe-i u wai rε piké ha kunapéékǎó kecáá u kariii.

*Pisóóca ye Yeesu kecáá nyáni
(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)*

¹⁶ Pisóóca apí ne káyǎcǎpe, kei kapi ye n túhaane u sí api pisóóca tǎǎo nnéi séi. ¹⁷ Api kuyóopikpelenku wéé u tani api sinípeleépi ne riyóopikεn parií api u kipise. ¹⁸ Api pεε lē memáá u yáhaankeε rε: Tǎ pǎ yáasi, Pisuifi uyóopi. ¹⁹ Api ríyu kecáá ne kenapari u pepu api meta ukecáá tuke, api ukeyu-i n̄sone wula api u yáasi. ²⁰ Kapi kecáá pinyáni u ní masí, api

kuyóɔpikpɛlenku wɛé kpɛ u lapile api uilū pitane u pɛse apí ne kunapéékɔ́ kɛcáá pikarii u tómpɔ.

Pi Yeesu kunapéékɔ́ kɛcáá karii

(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Api ucéetɔ́né unyine ye sicare-mɛ n lééri nnaɔe Yeesu kunapéékɔ́ cɔ́nse. Pi ye utisi uyɛ sée re Simɔɔ, Sirɛeni kuyu ukó lo. Uyee Alekisantiri ne Rufuusi usaa. ²² Apí ne kelɔ́ kɛ kapi ye n sée re Kɔ́likɔ́ta Yeesu sí. Kɔ́likɔ́ta aseɪ re Kúyu Kɔ́ɔo kelɔ́. ²³ Api píta kapi ne pite kapi ye n sée re miiri n cɔ́hɔ́ne u pa re uké n ntí, amá úu n ntí. ²⁴ Api kunapéékɔ́ kɛcáá u karii api uilū hɔ́ne. Pi paɔ́nɔ́ile nɔ́pá úye uú ne uikpíkékpkíké céru. ²⁵ Itunɛ in mese áme we kɛfi kumúɔ́né pepu kapi u karii kunapéékɔ́ kɛcáá. ²⁶ Api lɛ nnya kapi Yeesu ní kpu wɔ́lu re: Pisuiɔ́fi uyɔ́ɔpi. ²⁷ U ne pisoɪ kpááree pité pinyine kapi kesé karii, ucɔ́ ukuluke-luke-mɛ, ucɔ́ ukumii-mɛ. ²⁸ [Lɛ kai Nléécasimé kɛmɛɛ rintíki ye lɛ: Piwaikópekó kunai-i kapi u wa.]

²⁹ Picéetɔ́né api u lámáankɛɛ pin tíyu pɔ́uli pin máikɛɛ re: Yéee! Póɔ ye Uléécáa keyɔ́ n fori aa siyáa sitaani ne pimóme kɛ pɛse, ³⁰ a ripóćúruu yoriye aa kunapéékɔ́ kɛcáá súiri. ³¹ Pɛpɛɛ ye Uléécáa inyóɔ́nse n wa piwéése ricuruu ne isé picélaa api kɛcáá u nyáni pin pimɛcɔ́pɛcɪre tee re: U picɔ́ yóriyentele amá úu pɛe fe uké uricuruu yoriye. ³² Ukirisi, Isirayɛli uyɔ́ɔpi uké nkpéni kunapéékɔ́ kɛcáá súime toké yé arí ne kefa tɛne. U ne pɛ kapi kesé n karii póɔ kɔ́ u lámáankɛɛ.

Yeesu nkpo

(*Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30*)

³³ Ituŋe kecíre kumúŋé, kuŋmaha aku ketē nnéi cōni hái ne ituŋe metaani kumúŋé-pō. ³⁴ Ketúŋé metaani kumúŋé kpe-i, Yeesu uu kecááila píima kenyine súúni re: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lēlē re Ulééca, Ulééca, yo nnya kaa né ηmeriyē? ³⁵ PISOI pEE kei n cápinelē kecōpe pinyine apí lē kom apí re: Ani ripáí, Elii kuu nní sélei. ³⁶ Kei ke pikēcōpe unyine uu wuri uú ha píta nyere-nyere pinyine-i sinéē fe uu kenapi tuhu uu u pa re uké n ntí un tee re: Tóké yé nké, in te Elii yé kam uu u súiseri. ³⁷ Amá Yeesu uu meýá kepupēila semí uu pEE kpi.

³⁸ Kusánjáá kapí ne Ulééca keyō kēmEE n kénélē akú cēérine meté, kecáá ne metene-pō. ³⁹ Ke Rōm usóca kpéē yEE pEE Yeesu keyu-i n nyenu uu unkpō mmē n yé uu re: Usoi nkó ye pEE mesei Ulééca Kepipi le. ⁴⁰ Pinósi pinyine ye kō pEE wele pin ketaa nyáni. Pinósi pē kecōpe ke Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu Sínsá ne Yosee uni ne Salomee apí pEE we. ⁴¹ Ke Yeesu uú pEE Kalilee-pō ní we, pinósi pē pEE ye pEE u n tikilē pin u keisi. Pinósi picō ye kō pEE u tikilenle apí ne Yerusalem sí.

Yeesu mekulaa

(*Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitule masí ke Yosefi, Arimatee kuyu ukó uú ka. Yosefi ye pEE pitúhaane pē kēmEE usoi kecire le. Uyē ticurru ye kō pEE Ulééca iyōpi mekame ménle. Keyáa kē aí ne sá anyá isólú keyaa ye ke, liké ne kóso weesi kewénteyaa. Lē nnya ke

Yosefi uu ikari wa uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa. ⁴⁴ Ai Pilati píri wai kuu ne n kó te Yeesu ye nkpó masí. Uu Róm usóóca kpéé séi uu u pise re in te li nánai ke Yeesu uú ne n kpu. ⁴⁵ Ke Róm usóóca kpéé uu písímaa u mí masí lē kai ní we, Pilati uu ncée he re piké Yeesu kpísi piké Yosefi pa. ⁴⁶ Uyē uu kusánáá lólu uu kunapéékóó kecáá Yeesu súiseri uu kusánáá u pílesi uú ha rikpíi kapi kuparecaṅaa-i n wa kémee u yekei, uu pee lē memáá meparē píima menyine pímiise uu rinonoo fi. ⁴⁷ Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yosee uni api kei kapi u n waipó n nyáni.

16

Yeesu ye nkpó kémee yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Ke kewénteyaa ketúnjé ake ní tásí, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu uni ne Salomee api tulaali lólu piké ha Yeesu yakasi. ² Kewénteyaa ukóso, api mekkekee metunjeleeme rikpíi sí. ³ Api pimεcεpεcire písine re: Wóo yé ha ripare tee rikpíi rinonoo n filē tó pímiise? ⁴ Kapi yé inípee rinsíka, api yénu re li meparεcaṅaa mē pímiisele. ⁵ Api rikpíi-i lompo api kenmánepi kenyine yenu ken kuluke-luke-mē tū ken ketúkanka tomé tanaalē, iwame ii pi wai. ⁶ Ake pi maa re: Iwame íi kape nó wa, nté Yeesu Nasareti kuyu ukó uyē kapi kunapéékóó kecáá n karií kani wéési? U nkpó kémee yisile, úu nté we. Ani nyánii, kelō nké-i kapi u finse. ⁷ Amá ani ha Piyee ne upipiretiki tərōo maa re u yé ha Kalilee-pó pi m mé, kei kapi yé ha u yē yare kuu pi n símaalē. ⁸ Api

rikpí-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá ápi úka ríka ma ne iwame mepehě.

*Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyise
(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)*

⁹ [Kε Yeesu uu kewénteyaa ukóso mmare nkpó kémee n yisi, u tíyesele Maari Makitala uu mefoí u yenu. Maari Makitala uyě kémee kuú pee aníri aseéi lakase. ¹⁰ Maari Makitala uú ha nsímé mmě pepee pee Yeesu rintiki símisi. Pě pin kumúnjé kpe-i nkpó tū pin kó ténesi. ¹¹ Kapi n kó te Yeesu ye nfáa mále, te Maari Makitala ye u yě, ápi ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki pité nyise
(Luki 24:13-35)*

¹² Lě memáá, Yeesu uu méwee féé mecó kpísi uu tíyese upipiretiki pité pinyine pee kecare-mě n sí api u yenu. ¹³ Pě ticuruu apí weri api picó nsímé mmě símisi, picó pě api kó ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki kefi ne use nyise
(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)*

¹⁴ Yeesu uu metórɔɔ umecire upipiretiki kefi ne use nyise kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Uú ne pinfatene kucírě ne pinkintake pi cési, kápi pepee pee nkpó kémee meyise-maá u n yě ne kefa u tene nnya. ¹⁵ Uu pee lě memáá pi maá re: Ani ketě nnéi rikóónú ani pisoí nnéi Nsímé Kεcire símisi. ¹⁶ Uléécáa yé nkó yee ne kefa u n tene uu kó míni wole yoriye. Amá u yé ne nkó yee úu ne kefa u n tene túhaane aí ne u kpi. ¹⁷ Mewaisaŋa ke pepee ne kefa Uléécáa n tene apí yé í wapisi ye mmé: Pi yé rinényíri ne aníri lakase, api meyu féé símisi. ¹⁸ Pin

iwáa n cópii, íi yé líka pi wa. Mπά pin kə liníré-niré
 λεε yé n kpu n ntí, ái yé nkpáni líka pi wai. Pi yé
 pitóikó kecáá anípe rilaa, pitóikó pē apí pélu.

¹⁹ Ke Upíima uu pisímé pi ní masí, ai keyómecaa-
 mē u kpíipə uú ha Uléécaa kuluke-luke-mē
 kényukáótonε-i tonε. ²⁰ Upipiretiki api sí apí ha
 mπά yei Nléécaasimé símisi. Upíima uu pikéi pi n
 léni, uu tíye mewaisaŋa kapi n wapisi ame pinsimé
 aseí n nyíσε.]

Nkomine Fal Ritɛlé Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

lxi

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1